

ÀKPÀ UCHÈ

Akwukwọ Okwu Ñkiri nà Mbem Ìgbò
(An Anthology of modern Igbo verse)

Edited with an introduction and notes

by R. M. Ekechukwu

IBADAN

OXFORD UNIVERSITY PRESS

1975

Oxford University Press

OXFORD LONDON NEW YORK
GLASGOW TORONTO MELBOURNE WELLINGTON CAPE TOWN
DELHI BOMBAY CALCUTTA MADRAS KARACHI LAHORE DACCA
IBADAN NAIROBI DAR ES SALAAM LUSAKA ADDIS ABABA
KUALA LUMPUR SINGAPORE JAKARTA HONG KONG
TOKYO ACCRA BEIRUT ZARIA

© OXFORD UNIVERSITY PRESS, 1975

ISBN 0 19 575277 5

*Printed by The Caxton Press (West Africa) Limited, Ibadan
Published by Oxford University Press Nigeria
Oxford House, Iddo Gate, P.M.B. 5095, Ibadan, Nigeria*

Introduction

For a very long time now, the Igbo language appears to have been a victim of apathy. And the pity of it is that it is the Igbo themselves who are largely responsible for that sorry state of affairs. For while the Igbo man, especially the educated one, finds it fashionable to speak a second language, be it English, Yoruba, Hausa or what have you, he considers it less dignifying to use his own mother tongue. It is not unusual to find, even in the Igbo heartland, that the members of a family prefer to converse in a second language where they have acquired one. A possible, if not probable explanation of this idiosyncrasy is that the Igbo are a highly imitative people who are strongly attracted by the lure of the novel and of the unknown.

But with the silent cultural revolution now sweeping through Igboland the scales are now falling off our eyes to the extent that the Igbo language is now being accorded its rightful place in the scheme of things. In the field of creative literature we can now say that Igbo literature has arrived. Budding poets and novelists are springing up and literary works of various descriptions are now in circulation. Among the new breed of Igbo novelists is T. U. Ubesie. His two novels *Ukwà ruo ogè ya ò dāa* and *Isi Akwū dāra n'àlā* are, in my humble opinion, masterpieces in their respective classes. The first mentioned novel is a love story which is full of action and suspense, and one in which the tragic and the comic are effectively juxtaposed. That novel reminds one vividly of Thomas Hardy. The second novel is a pathetic dramatisation of our experience (here in the Eastern States) during the last civil war. Ubesie's style—the graphic delineation of his characters, his poignancy and a pitude for arousing laughter at the right moments, his effective manipulation of the element of surprise by building suspense—is quite remarkable.

Readers then would be interested to learn that this Anthology contains a considerable number of Ubesie's poems—ten in all—and several other highly rated pieces by others. J. C. Obienyem has eleven poems; Nnamdi Olebara seven; J. C. Maduekwe six; J. U. T. Nzeako six, and so on until we reach a total of sixty-five poems.

Genesis of this Anthology. This *Anthology* has sprung from an Igbo literature competition which the Oxford University Press organised in 1973. Some of these poems were submitted for the competition while other were sent in, solicited and unsolicited, by their different authors.

Classification of poems. It is difficult to categorize these poems since every one of them has something peculiar to itself. Some poems have identical titles but their themes are different. Such poems therefore, are not variations of the same themes. However, an attempt has been made to classify these poems. The exercise is intended to serve the convenience of readers: more like the rungs of a ladder fashioned to lift the climber to the highest peak! Thus the poems have been grouped into five sections, as follows:

Section I: Poems on Nature and Phenomena

Section II: Poems on Persons, Places and Things

Section III: A bit of Philosophy

Section IV: Poems on Politics and Society

Section V: Elegies

The titles of the sections themselves give some ideas about their respective contents.

The poems in Section I probe those themes which marvel and disturb us—Death, the Moon, Sleep and Creation itself!

The poems in Section II convey the feelings and attitudes of their various authors to places like Enugwu Ngwoò and Miliken Hill, and things like Nkwu, Ngànà, Ngwèrè and the rest of them.

The poems in Section III are rather philosophical. These

poems arouse our thoughts and feelings with elements of didacticism and moralizing.

The poems in Section IV reflect on our contemporary society and politics while those in Section V, the scantiest, are just two elegies.

It must be repeated that these classifications are not water-tight. The groups must naturally overlap since the range of human thought can hardly be confined, thought being so elusive.

Presentation

Tones: In these poems tones are fully though economically marked thus: High tones are left unmarked, low tones are marked while mid tones are marked $\bar{\cdot}$. We have marked tones fully and consistently in these poems because we are convinced that the practice of not marking tones in 'popular literature' should not be extended to poetry, modern or traditional. One of the distinctive features of poetry in all cultures is that it exploits to the fullest all the codes of a particular language. Tones are the codes which make the Igbo language meaningful. Where the codes are not marked, the meaning is badly impaired. Besides in indicating tones we wish to show or explore what stylistic features are exploited or could be exploited by the (creative) Igbo poet. For example, it seems to us that the *raison d'être* of Ogunjiofor's *Ọ dịnọọ kà m buru nnu* or *Zèrè ohī* is their exploitation of the tonal possibilities in the language.

Spelling: In Igbo all vowels and the syllabic nasal carry tone marks. In view of this fact, therefore, we have had to 'correctly' spell certain words differently from the practice in published works. Thus, for example, we have *nwaanyi* instead of *nwanyị* 'woman'; *niile* instead of *nile* 'all'; and *naani* instead of *nani* 'only'.

In this *Anthology* we have not bothered to reduce everything to Central Igbo for two reasons:

- (i) This is poetry and every poet is free to use non-Central words. Where these words seem highly localized, explanations are offered in the notes.
- (ii) The use of words and suffixes from different dialects gives some realism to the poems. The poets are from different dialect backgrounds and it is only natural that some of these dialect words should find their way into their works. For example 'rainbow' is differently spelt as egwùrùgwù and ogwùrùgwù, while the inceptive suffix is given somewhere as -ba/-be and elsewhere as -wa/-we.

Notes: The poems are followed by notes and explanations. These notes are not substitutes for Igbo grammar or for the poems themselves. They merely serve to facilitate easy and perhaps meaningful reading by offering quick references and explanations where necessary. Details have been purposely left out in order that readers—and students—may be induced to think, to investigate and to appreciate the poems themselves. Ideally these notes and explanations should be written in Igbo. But we have done otherwise because unfortunately for most literate Igbo people, Igbo is more meaningful through English!

In conclusion we would like to say that we are presenting this work to the public not as an achievement but as a beginning, not as an authority but as a stimulus, not as the best but as a prototype which artists will look upon to fashion the best.

We hope that our readers especially in post-primary institutions and beyond will find this humble Anthology useful in more ways than one.

*Uli High School,
Ihiala.*

R. M. Ekechukwu

1 August, 1974.

Table of Contents

SECTION I

Poems on Nature and Phenomena

		<i>Page</i>
Egwùrùgwù	<i>K. Amasike</i>	1
Chi	<i>J. U. T. Nzeako</i>	1
Ọnwụ	<i>J. C. Obienyem</i>	3
Ọnwụ	<i>J. U. T. Nzeako</i>	4
Ọnwụ	<i>C. W. Ajaegbu</i>	6
Ọnwa	<i>J. C. Obienyem</i>	6
Ọnwa m̄	<i>J. C. Maduekwe</i>	7
Ụra	<i>J. C. Obienyem</i>	7
Ọgbañje	<i>I. E. Akoma</i>	8

SECTION II

Poems on Places and Things

Ọnụ Uduma Mmiri		
Ọma	<i>Iroha O. Iroha</i>	10
Ijji	<i>L. Amasike</i>	10
Ụdelè	<i>J. U. T. Nzeako</i>	11
Ngwèrè	<i>T. U. Ubesie</i>	13
Ugwu	<i>J. U. T. Nzeako</i>	15
Nkwụ	<i>J. U. T. Nzeako</i>	16
Ngàna	<i>J. U. T. Nzeako</i>	18
Àdammā	<i>C. W. O. Ajaegbu</i>	19
Miliken Hill	<i>J. C. Obienyem</i>	20
Enugwu Ngwod	<i>L. Amasike</i>	20

Ákwà Mmiri Òsimiri			
Najjà	<i>J. C. Obienyem</i>	..	21
Ogè	<i>J. C. Obienyem</i>	..	22
Agadi nwaanyi	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		23
Osisì nà-amì egò	<i>J. C. Maduekwe</i>	..	24
Mmanwu	<i>Joseph C. Maduekwe</i>		25
Anwu ntà	<i>J. C. Maduekwe</i>	..	25
Atilogwu	<i>Chidi Emenike</i>	..	27
Usu	<i>T. U. Ubesie</i>	27
Okokporò	<i>T. U. Ubesie</i>	28
Nkwu	<i>T. U. Ubesie</i>	30
Ugbo elu oghu	<i>T. U. Ubesie</i>	32
Okokporò nà Agboghò	<i>T. U. Ubesie</i>	33
Ngwèrè	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		34
Uwa Ntughari	<i>T. U. Ubesie</i>	35
Ndu Nwaanyi	<i>T. U. Ubesie</i>	37
Oji	<i>T. U. Ubesie</i>	40

SECTION III

A bit of Philosophy

Akwukwo Oru Egò	<i>J. C. Obienyem</i>	..	42
Ilulu	<i>M. C. Ogunjiofor</i>	..	43
Ihe Uwa	<i>T. U. Ubesie</i>	43
Onwu	<i>Chidi Emenike</i>	44
Uwa à di ka m si hu ya	<i>Iroha O. Iroha</i>	46
Abali di egwu	<i>Emeka Egbuchulem</i>	46
Ugbo	<i>I. E. Akoma</i>	48
Okwu	<i>I. E. Akoma</i>	49
Oluku	<i>I. E. Akoma</i>	50
Olee ihe m biara uwa ime	<i>J. C. Obienyem</i>	..	51

Akukọ nwa Ogbènyè	<i>M. C. Ogunjiofor</i>	..	51
Osisì nà ndū ānyị	<i>M. C. Ogunjiofor</i>	..	52
Ọdịnọọ kà m buru nnunụ	<i>M. C. Ogunjiofor</i>	..	54
Zèrè ohì	<i>M. C. Ogunjiofor</i>	..	55
Ha gàrà èjì mmà gbutùo nnukwu oji	<i>J. C. Obienyem</i>	..	56
Enwēla m n'ozu	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		57
Ngwerè	<i>J. C. Maduekwe</i>	..	59
M gà-àbụ ùdelè	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		60
Gịnì bù anùrì?	<i>Emeka Egbuchulem</i>	..	61
Echì dì imē	<i>Chidi Emenike</i>	..	63
Chi eji	<i>Chidi Emenike</i>	..	64

SECTION IV

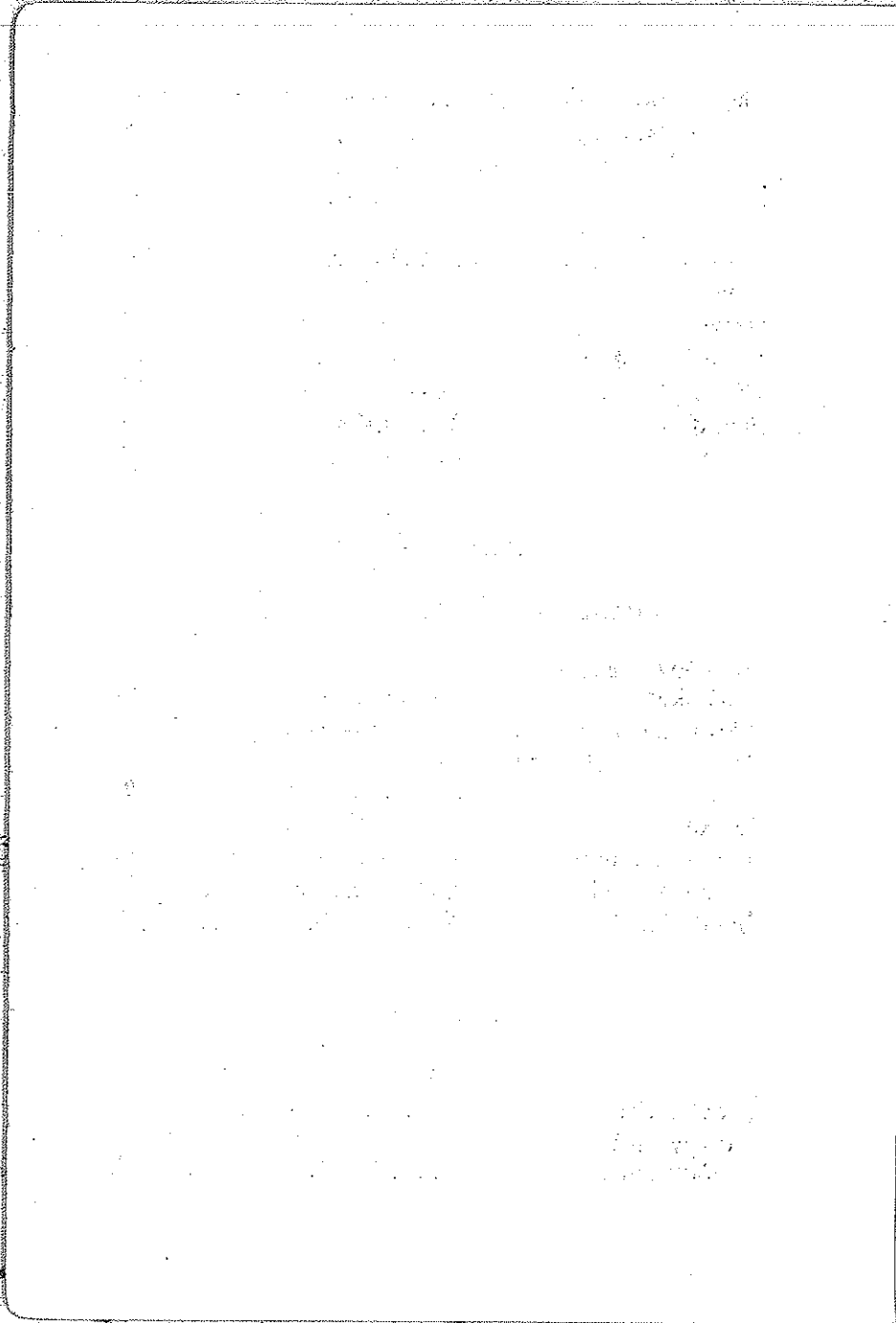
Poems on Politics and Society

Ihe Ọkwà ekwē nà-èkwu	<i>J. C. Obienyem</i>	..	64
Akwa Àla Ìgbo nà-èbe	<i>J. C. Obienyem</i>	..	65
Afrìkà ènwerela ònwe yā	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		66
Iwe dì m n'obi	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		66
Mbò m nà-àgba	<i>J. C. Maduekwe</i>	..	69
Ezi onye òbòdò	<i>J. C. Maduekwe</i>	..	70
Òbòdò Ānyị	<i>R. M. Ekechukwu</i>	..	70

SECTION V

Elegies

Akwa Àrìrì	<i>Nnamdi C. Olebara</i>		71
Òdogwu Kàbral, nòdụ mmā	<i>R. M. Ekechukwu</i>	..	73

Egwùrùgwù

Egwùrùgwù,
Obi oma dị m, mgbè m hụrụ gị,
N'ogè anya anwū nà-àla n'igwē,
Ị pụtà n'ùgwù gị niile, Egwùrùgwù.

Mgbè m nà-èle gị anya,
Ènweghị m ike ikōwa olā èdò òle i jì wèc pùta,
Mgbè ahụ ị gàrà igwē gbùrùgburù,
Ụmụ ihē Chi kèrè èkè nà-èlele gị.

Ñne m kòròlà m sị,
Ọ burụ nà egwùrùgwù pùta n'igwē, mmiri agāghị ezò,
Ècèlúsò mgbè egwùrùgwù chīrìlā
Ọcha yā niile, chībāa hā n'ime igw.ē

Egwùrùgwù,
Mma niile a, ị mara,
Òlè k'mma onye kèrè gị dị?
Ị màrà mmā dị okē onū nke nā-agaghị àzụta n'ahja,
Òtito dịrị Chinèkè, onye kèrè gị.

Kevin Amasike

Chi

Onye kèrè mmadụ nà ihe niile dị n'ụwà,
Nke nā-achoghị kà mmadụ hụ yā anya?
Ọ bulā mgbè mmadū nà-àchọ yā,
Mà ọ noghị n'ebe dị anya.

Ọ dị onye hụrụ Chi anya n'ụwà,
Nke gā-ekwu mà ọ dị òjì, mà ọ dị ọcha?

Chi, mmadù chòrò ihū gị anya,
Kà mmadù nye gī òtùto dīrị gị.

Ọtụtụ mmādù chère nà ị nọ n'ime mmiri.
Ha wèe na-àchụ àjà, tinye n'ime mmiri.
Ndi ọzọ chère na ị nọ n'osisi,
Hà wèe na-àchụ àjà nye arụsi.

Mmadù nà-eme ihe ndi à, niile,
N'ichọ gị, Chi onye òkikè.
N'ihì nà ha hụrụ ọru ọma gị,
Mà ha ahụghị gị anya otù ụbọchị.

E lēghị anya Chi nà-èzo ezo,
N'ihì mmadù gà-ènye yā nsògbu,
Ọ bulā mgbè ọ nà-ekè ihe ọhụụ,
Ikènyèrè ha ndù ọhụụ.

Echèrè m nà oke ọnụ gà-àdị n'ụwà,
Ụbọchị mmadū gà-àhụ chi ha anya.
Ọtụtụ gà-àmakụ yā n'oke ọnụ.
Naānị òle nà òle gà-àma ọsọ.

Mà ihe kà n'ọnyị ọgụ gà-èkwe yā n'aka,
N'ihì ọnyinye dī ichè ichè, o nyèrè ha;
Mgbè ahụ, ichụ àjà n'ogologo ụzọ àkwụsi,
Ikuru àlà nà ikpèrè arụsi àkwụsi.

Ọ bụrụ n'elu igwè bụ ụlọ Chi,
Ọ pụchị otù ụbọchị ịbịa leta ụwà,
Ināra òtùto dī na-èche yā,
Nà igè ntị inūrụ mkpà ndi mmādù?

Echèrè m nà mgbè Chi gà-àbịa,
Ndi mmādù gà-àkọrọ yā ọtụtụ akukò,

Bànyere ọrụ ọjọọ ekwensu lùrù n'ùwà,
Na ndị hùrù n'anya, ọnwụ gbùrù.

J. Tagbo Nzeako

Ọnwụ

Ò nweghị onye nọ n'akùkù
Ebe i nāghị àgaru.
Mà ọ bụ maara ọmarairè
Nke nwèrè ike igbòte gi.

Ò nwèrè àlà ebe ị kòrò ùkọ?
Nnùnu ìkè Igwè agbānapùghì
Ihe gawkudoro kpakpāri nwa Ọkpo ngù
N'ime onùnu àlà.

Ọnwụ kwobèrè awọ akpukpa nà-àta àbùo
N'ihì iherè adìghì Ọnwụ n'ikù
Ọkwa Ọnwụ gbùrù ahuhù nā-agba ọtọ
Màkà Ọnwụ anāghì àsọ oberè ìkè ọ nà-àsọ nnukwù?

Ọ bụrụ nà ọ dì ihe ọzọ kà Ọnwụ,
Ginì mèrè kà àjàdù nwụa n'okporo,
Mgbè ọ nàrà àga ibute ozu otu nwā ọ mụtàrà?
Àsì m,
Ginì mèrè Ọnwụ ihāpù okènyè ruchere ìkù *spread wings*
gbue nwa yā bụ nwa ntà?

Nwaanyi para afọ imē, ya n'uchè
Isi waba nwokē, ya n'uchè—
Ọnwụ nà-ègbu onye nwèrè egō
Ọnwụ nà-ègbu onye ènwèghì egō

Ọnwu, ọleē ebe mmà gị dī
Ọnwu ị zòrò ubè gị èbèè?

J. Chukwuemeka Obienyem

Ọnwu

Ihe niile nwēre ndū, kpòrò ọnwu asi,
N'ihì, ọnwu enwēghì enyi mà otù.
Ọnwu adìghì ànụ arìrìọ mmādù,
Mà ọ maghì onye ukwu nà onye ntà.

Ọleē ihe kèrè ọnwu n'ụwà,
Mee ya onye irō mmādù niile?
Mà ,mee yā, ọ dighì àtụ egwù,
Ị gaa n'igwe mmādù gbuo mmādù?

Ọleē ihe mēre nà ọnwu mààrà mmādù niile,
Ọ dighì otù onyè ọ nà-èchefù?
Ọ bù nà anya ọnwu nà-àhụ ụwà niile?
Ụkwu yā na-àgazù n'ụwà niile?

Ọleē ihe nyēre ọnwu ikē n'ụwà,
Ụra adìghì àtụ yā ọ bulā otù ụbòchì?
Ọ dighì àka nkā dī kà ndì mmādù?
Mà anya mmādù adìghì àhụ yā.

Ọleē ihe mēre nà ị dighì èri egō,
Hapù ndì ọma, kà ha dī ogologo ndù?
Ọleē ihe ị jiri hapù ndì ojọ,
Kà ha na-ème ihe ojọ n'ogologo ndù ha?

Ọnwu nwèrè ogologo ndù n'ụwà,
Nke mālitere ịgbè e kèrè ụwà.

Mà otù ajùjù kà m chọrọ ijū gi,
Òleē mgbè ike gī gá-àgwụ n'ụwà?

Ọnwụ, m gāghị èchefù ihe ọjọọ i mèrè m,
Gbuo nwa nnè m nà enyi ọma m.
Ọnụkwube na enyi m Àkùnnā nwūru n'agha.
Àgaghị m èchefù ha n'ụwà.

E lēghị anya ike gī mālìtèrè n'igwē,
N'ebe i nà-àruru Chinèkè ọru.
N'ihì nà i nà-àkpọlara ya ndi nsọ,
Mà ndi mmehiè nà-àga n'ọkụ (àlà) mmuo.

Ọ dị ajùjù ọzọ m chọrọ ijū gi, ọnwụ,
Òleē ihe i nà-àhapụ mmādù ọ na-àta ahụhụ,
Gbuo yā naānị mgbè ọ mālìtèrè iri urù?
Ọ bụ ya mèrè mmādù jì kpọọ gī asị?

Ọ dị ihe ọzọ m chọrọ ijū gi,
Òleē ihe mere nà i dighi àkụ akā,
Mgbè i nà-àga igbū mmādù n'ụlọ ya?
Ò gosighi na i nyeghi mmādù nsọpuru?

Ọnwụ bụ ihe nā-eche mmādù niile.
O kwèsiri kà ànyị ghàrà itū ujọ
Mgbè ànyị nà-àga ihū ndi ànyị n'igwē,
Mà na-etò ihe kere ànyị ebighi èbi.

Òtùto diri ọnwụ, nke nā-echètara mmādù,
Nà ọ dị mmā kà mmādù nà-àtụ egwù,
N'ihì nà ọnwụ nọ n'akùkù ụlọ mmādù,
Na-àdọ mmādù niile aka na ntị.

Ọ bụru nà ọnwụ adighi n'ụwà,
Òleē n'ụlọ mmādù gá-èbi?

Òleè ihe òriri mmadū gà-èri?
Ọ̀ bù ònye kà mmadū gā-àtụ ụjọ?

J. U. Tagbo Nzeako

Ọnwu

Ọnwu! Òleè ebe ị dị?
Ị dị kà onye ọrụ ubi,
Nke nā-adighi èche ọkà ya kà ọ chaa,
Tupu ọ ghorọ.

Ọnwu! Èbeè kà i bi?
Nnà m jì egbè àchọ gị;
Nne m jì aka odò ètu gị;
Mà ha ahūghị gị.

Ọnwu! Gịnị kà ị bù?
Ụgwọ gị enwēghị ọsịsà;
Àgbò gị enwēghị nyighari;
Onye ị kpòrò òkù gà-àzariri.

Ọnwu! I nwèkwèrè omiko?
Ị maghị onye ukwu;
Ị maghị onye ntà;
Hei! ị dị m egwù.

C. W. O. Ajaegbu

Ọnwa

Onye ihu yā na-àchapùta n'ábàlì,
Agboghọ ọchị ya nà-àtụ kà àkpàlì.
Ọ̀ bụrụ àkwa ekè àmaghị m,
A kọ̀ọ̀ jì nà ya, ahūghị m.

Alulū mmiri nà-àgbarū ya ihu.
Èhìhìè nà-èlu yā ilu.
Mà ọ nà-eso m̄ àchọ ụdàrà n'àbàlị ọkọchị
Ọnwa, onye agadị nà òkoro nà-anụrụ ọhụ.

J. Chukwuemeka Obienyem

Ọnwa m̄?

Lèe ọnwa ahụ,
Ọ pụtakwa.
N'òtè akā
Kà ọ nọ ụgbu à.
Mà ọ gáfụ èso m̄
Ọ gà-àchọta m—
Ọnwa m̄
Ọnwa m̄ kà ọ bù.

Joseph Chukwu Maduekwe

Ụra

Ụra, nwa nne ọnwū
Ebe ike gị niile gwūrū
Bù nà nkwa ghèpụ ụzọ be ọnwū
I na-àrịọ mmādū mà ọ bù anụ m̄gba
Anyà nọ nso nà-àhụ.

I jítù agū,
Mgbàdà àbịa fusa yā ụfūrū n'ihu
Akpamiike gị na-àga m̄gbè niile n'ebe niile

A chọọ gī ọsọ mgbè etēghị anya ị bịa ọzọ
Ma ọ dighị onye nā-egwutu gī anya.

Mmadụ nọ ọdụ na-esè ụtiri
Anyā gbāghere mà ha adīghị ahụ ụzọ,
Ahụ kọọ udiri, ntị kọọ pam
Isi na-atụ kwekèrè dī kà nke ñgwerè
Mgbè olu chọrò ịsọ n'ala, onye ahụ àghọọ ada
Magharị anyā kà ọ mara mmadụ ọle hūru ya.

J. Chukwuemeka Obienyem

Ọgbañje

NJOKŪ: Nsògbu àkarịala
Nhusianyā àkarịala
Kwà afọ ụkà Nwamkpà
A gbaa nke m̄bụ, ọ tuọ n'ogwè,
A gbaa nke àbụọ, ọ tuọ n'ogwè
È kwèrè ogwè pia akū?
Nwa alò àhụsiela anyā
Nke à ọ bughị mkpịsiri akā ochiè?
Anyị dábiri ya ka ị ghara ịbịa ọzọ
E nyéwo ụmụ ebiri òkè
E mèela ụmụ akā sarakā
Ihe ndị à bụ kà o sì chọọ.
Ọ bụ gini fòdùrù?
Mà ebe i jikèrè ịkpụ ànyị ọnụ n'ala
Imēsi ànyị ike n'elēghị anya
Enwēghị ēberè màkà nhusianyā
Husie anyā ùgbòrò ise
N'akụkụ mmiri ntà

Ka ibu nkū nà kàràjīm
Gà-àgwa gī okwū, okwū ị gà-ànu
Kà nke à buru ijē ikpe āzụ gi.

Ijē: Òlēc̄ ebe ị jì m̄ àga?
Ị jì m̄ àga akùkù mm̄iri?
Ọ̀ bụ ebe ahụ k'ị nàtàrà m̄?
Ọ̀ bughī gi nà-èbe akwā
Na-àchọ m̄ ụbọchị nile
Kà ụsọ ekwū gi juo?
Ọ̀ bughī gi nà-àgba àjà
Na-àchọ ihe ị gà-ème.
Kà m̄ bàta n'ulò gi?
Ị mezuola kà m̄ sì chọọ?
Ibu nkū na kàràjīm
Ọ̀ bughī anụ āhụ kà ọ na-emebi?
Anọ m̄ ichè na-ele gī anya
Hụ kà echìchè unū sì àga
Isū m̄ ọkụ gà-ème kà
M̄ jie n̄ji ukwuù
Ọ̀ bụ onye ojii kà ị gà-àmụ ọzọ
Enwèrè m̄ èberè n'ebe unū nọ
Ahụwo m̄ nhusianyā unū
Mà nwenụ ndịdị n'ezie
Ọ̀ fọdụrụ ụgbòrò ijē àbụō.
N'ihì nà àka m̄ ànọzughị ogè m̄
Kà m̄ wèe nọgide buru nkè gi.

I. E. Akoma

Ọnụ Udumà-Mmiri Ọma

Ọnụ Uduma, mmiri ọma anyị,
Mmiri dị jùù na-àcha ọcha
Ị nà-eme k'anyị na-àfụ gị n'anya
Karịchaa mmiri dị na mbà ọzọ.

Àkpịrị anāghị àkpọ anyị nku.
Site nà gị kà ihe ọriri sị àbija
Àkukụ anyị nà-èto ọsịiso
Ihe niile a n'ala anyị nà-èto ahà gị.

Ọnụ Udumà, nàra èkèle anyị
Mmiri Ọhafia, mbà ndị lkoim.
Ị nà-ekwò mgbè duim, mmiri ọma
Anyị jì àjà àsopuru ahà gị.

E nyē m mmiri ọzọ, m gà-àjụ ya aju.
Nye m ìkè a màrà ahà ya
Bụ Udumà Ukwu ìkè mbà dị ike
Agà m ewere yā mee ihe m chọrọ.

Iroha O. Iroha

Ijiji

Òleē otu i jiri buo n'ngụ taa n'ume?
Ị dị mmā kà a na-àhụ gị anya.
Gị bụ ihe nā-erūghị kà ihe m gà-ejiri ọnụ fupụ n'otu
ntabì anyā

Mpì gị dị kà ùbè e jì alù aghā.
Ị mịrị mmiri ọjọ,

Ì mįsa yā n'elu nri mmadū gā-èri
Ì mįri ñsị,
Ì mįsa yā n'elu nri mmadū gā-èri
Ihe ọ bulā jōrō njo i bûtèrè,
Ì busa yā mmadū.

Ñkù gị màchàrà mmā dị kà è tère ọlā èdò
Mànà ihe chi gị kènyèrè gị bu iri nri dị njo
Ijji, a sị nà ì bughị ihe Chi kèrè èkè
Ì pughị ifēbàtà ebe a gā-àhụ gị anya.

Kevin Amasike

Ùdelè

Mmadū nà-èledā ùdelè anya,
Dị kà nnụnụ rūrụ arụ;
Mà o kwèsiri kà e nye ùdelè èkèle,
N'ìhì ọrụ dị mkpà ọ nà-àrụ.

Mgbè ozu òkukò nà ewu tōgbòrò na-esi isi,
Ọ bughị naānị ùdelè nà-èti akā n'òbì,
N'ìhì ahụhụ mmadū nà-àhụ, n'ìhì isi ọjọ,
Ùdelè wèe gaa buru ha niile rie.

Ọtụtụ ilū kà a nà-àtụ bànyere ùdelè:
Nà dị kà ùdelè gwàrà ndị enyi ya,
Ime nwunyè ya dị, nà-àtọ ya ùtọ.
N'ìhì nà ọ dighị egwu dị àbịa njọ.

Nwunyè ya muọ nwā n'ùdo,
Yà èrie mfe, kuru nwa yā,
Mà nwa ùdelè ahụ nwuọ,
Yà èrie nwa nà mfe yā.

Mà ùdelè nà-ènye ihe kèrè ya èkèle.
N'ihì nà mmà adìghì àga n'isi yā.
Ò dìghì àtufù egò n'izūru ūwe,
N'ihì ūwe chi nyèrè ya adìghì àka nkā.

Ò dī onye bụ enyī ùdelè,
Nke nwēre ike ìkōwa ndū ùdelè?
Ihe o jiri kpọọ ihe ọma asị,
Mà na-èri naānị ihe nwūru anwū?

Ndị okènyè nà-èkwu okwū sị,
'A chuo aja ùriom, mà a hūghì ùdelè,
Ò dī ihe mēre n'òbòdò ndị mmūọ.'
Ò pùtara nà ùdelè bụ enyì ndị mmūọ?

Òleē ihe ùdele jì dī ndū,
Mà kpọọ ihe nīle dī ndū asị,
Ya kà o jì rịọ ndị enyì ya sị,
'À choghì m okwu ojoọ mgbè m nà-èri nīsi'.

Òleē ihe mēre ùdelè n'isi,
N'ihì na ntùtù adìghì ya n'isi?
Ò bụ ezie nà i chère nà idī nsọ,
N'ihì ya, kà ì nà-àga nsọ nīso.

O kwèsiri kà i lee nnùnù ndị ọzọ,
Otu ha sị àdì ndū nkè ha,
Mgbè ahụ, ì gà-àhụ ọtutù uzò,
Ì gà-èsi nwee ndū ọhụù karịa.

J. U. Tagbo Nzeako

Ngwerè

A na-àtụ ụlọ
Ngwerè àna-èle anyā
Mgbè a tùchàrà ụlọ
Ngwerè èburu ụzọ kwabà,
Ọ kwabà n'ụlọ
Ọ na-àgbaka elu ụlọ
Ọ gbakāghị ụlọ
Ọ bụ ya na-àtụ ụlọ.

Mmadụ dàa nkwū
À na-èle yā anya ọnwū
Mà ngwèrè dàa elū
Ò bilie tikàpụ ọsọ.
Onye dàrà elū
Bù onye rịtùrù ngwā
Mmadụ ajāghị ya
Ngwerè àjàa ònwe yā.

Ngwerè esòghị òke
Èje ohì azū mmādù
Ọ mà k'ùwà ya dī
Wèe na-ezè ụmū ụwà ndù
Onye nā-esighī ike
Adīghī mmā ichō okwu
Ọ gbaghī aji n'obi
O jì ekpù ihū n'ala.

Agadi nwaanyi si
Ngwerè ya bịa gburu akwū
Ngwerè lechaa anyā
Wèe si agadi nwaanyi

Nà ya enwēghị efē
Gbutùo ñke dī ya n'isi
Mà ya fọdụ igbū
Ñke dī be agadi nwaanyi.

Ukà a kpàrà àkpa
Isi kà jì èkwe yā
Ngwèrè achoghị okwū
Nkè o jì na-achọ ukà
Onye nā-achoghị yā
Ọ hapū ya n'ùdo
Onye kpata nkụ ahụhụ
Ngwèrè àbjakwute yā urī.

Okokpòrò biri
Ngwèrè àbja bidewe yā
Ọ zọọ ukwū n'àlà
Ngwèrè èmee n'elu ulọ
Ọ hapū ulọ pụwa
Ngwèrè àna-èchere yā ulọ
Okokpòrò bī n'ulọ
Nà-àma okpara ngwèrè.

Mmadù tọọ ulọ
Ngwèrè àbja bidewe yā
Mmadù zàa ulọ
Ngwèrè àchupụ umụ ahụhụ
A nà-èbi ndù
Hapū ngwèrè k'ọ dī ndù
Egbe gà na-èbe
Ezè nnùnù àna-èbe.

T. U. Ubesie

Ugwu

Lèc otu ihe kēre ùwà siri kpụọ ugwu,
Mà jiri ahịhịa chọọ yā mmā.
Mgbè anya hụrụ otù ugwu dī mkputamkpụ,
Ọ nà-ahụ ihe inyē Onye kēre ùwà èkèle.

Otu mmadū si àkwa mkpumkpụ n'azụ.
Ọ bughị otu ahụ kà àla siri kwaa mkputamkpụ,
Nke pùtara nà mkputamkpụ àlà bù ugwu,
Mmadù kwàrà mkpumkpụ na-àgaghari, mà ugwu
adighi.

Mà ugwu ọ bulà nwèrè nwa nnè,
Nwa nne yā bù ndàgwurùgwù.
N'ebe ọ bulà ugwu bi,
N'ebe ahụ, kà nwa nnè ya na-èbi.

Ọ pùtara nà ugwu kpòrò elu àlà ndi ọzọ asi,
Mere o jiri pụọ biri nkè ya ichè?
Ọtụtụ ihè, kà ugwu kpòrò asi,
Mà ndàgwurùgwù hụrụ ha n'anya.

Mgbè mmiri òzuzo na-ezò n'ùwà,
Ugwu nà-àchupụ mmiri ahụ,
Mgbè ndàgwurùgwù nà-ànara yā,
Mee mmiri ahụ enyi ọma yā.

Mmadù hụrụ ugwu n'anya karịa,
N'ihì ya, ha nà-àgakwuru ya wèe biri.
Ikùkù ugwu nà-ènye nà-àjụ oyi,
Naānị nà ugwu adighi èzo ihè.

Mà ọ dī ihe ugwu dótara n'uzọ ya,
Nke nà-agbàji mmadù ukwù,

Mgbè mmadū chọrọ igā leta yā,
Mà ugwu chọrọ imē naānị ndị di mkpà enyi.

J. U. Tagbo Nzeako

Nkwū

Ọ dị osisi bāra nnụ urù,
Ọ dighị ihe dị n'ahụ yā na-ala n'iyi.
Mà mgbè ọ dị ndụ, gùzoro ọtọ,
Mà mgbè ọ tọgbọrọ n'ala n'onwu.

Mgbè nkwū dị ndụ nà-èto,
Di òchì nà-àga tee mmāj.
Igù ya nà-ènye azịzà nà igbègiri.
Mà osisi yā, kà a nà-àmanyere jì.

Mgbè aguū nà-àgu ewū nà aturū
A nà-ènye hā igù nkwū kà ha taa.
Ọ bụ ekwerē nà igù nkwū,
Kà mmadū nà-ejì àgba ògigè.

Akwū nà-ènye mmādū akū nà mmanụ,
Mà ènwè na ọsa na uzè nà-àta akwū.
Ọ bughị n'akū kà a nà-ènweta ùde?
Mà jiri ichèrè akū na-èmenwu ọkū.

Aburịbụ kà a nà-ejì emenwu ọkū,
Mà jiri yā na-ègwu onū eyi.
Ogugu kpōrọ nkū, kà e jì èke elu ulò,
Mà jirikwa yā mee nkū n'ekwu ọkū.

Oghirigha a kpōrọ ọkū nà mmanụ,
Kà mmadū nà-ejì èsi nchà.

Uduko nkwū e tère mmanụ,
Kà e jì amụnye ọkụ n'ogē àbàlì.

Ọmụ nkwū, kà e jì ama ogu,
E jikwà ya èke ihe òkike.
Mgbe ọ bụlà e kèrè ya n'ulò gbùrùgburù,
O gòsiri nà a nà-èrè yā ere n'ike.

Ọmụ kà dibjā nà-akpā kà ñkàtà,
Nkè ndi mmādù na-ejì àchụ àjà.
Osisi e gèrè ọmụ gbùrùgburù,
Bù osisi ekweñsu ñke gbūru mmādù.

Ndi nā-agò mmūọ na-egè okwu arūsi ọmụ,
Mgbè ha nà-ègburu arūsi ha anụ.
Ugbọ àlà e gèrè ọmụ n'azụ nà n'ihu,
Gòsiri nà ọ bù ozu mmādù.

Ogugu na ekwerè kà e jì akpā ñkàtà,
Mà jiri ogwè nkwū mezie uzò,
Mà ọ bù warie ya ogologo wèe kee ulò,
Mà ọ bù gwuo yā n'àlà kà ọ bụrụ azụ ulò.

Nkwū nà-ènye mmādù ọtutụ egò,
Mà ọ choghị onye ume ñgwū.
N'ihì ọtutụ ọrụ ọ nà-ènye mmādù.
Mà nkwū nwèrè ume ñgwū.

Lèe kà nkwū si èto ogologo,
Mà ọ bughị ibù kà osisi ndi ọzọ.
Ọ gbanyèghì ñkpòrògwū ñkè oma n'àlà,
Ya mèrè, ọ nà-adà mgbè ikùku kùrù.

Nkwū nwèrè obi oma ñkè ya,
Na-azụ mmādù, nnụnụ nà anụ ohĩa.

Mà ọ dị arịrịọ m gá-àrịọ gị,
Kà ị ghàrà itigbu ọkukọ ọzọ.

J. U. Tagbo Nzeako

Ngànà LAZINOS

Ngànà bù ọrjà akā ya n'ụwà.
Mà naānị otù ihē na-àgwọ ngànà.
Mgbè onye ngànà kpùchiri ònwe yā ute,
Naānị aguū nà-ekpùghe yā.

Mgbè chi fòsàrà n'ùtutù,
Onye ngànà nọ na-èhi urā.
Mgbè ndị mmādù na-àga ọrụ hā,
Onye ngànà nọ n'ụlọ na-èlegharị anyā.

Ngànà nà-èjì ike ọgwugwu,
Wèe gaa n'ụlọ enyi ya bù mmādù.
Igbā àsịrị, izu ohī nà igwù egwu,
Ha bù ihe ngànà na-èjì arụ ọrù.

Ngànà bù onye iro mmādù,
N'ihì nà ọ dighị èmere mmādù ihe ọma.
Ọ nà-èduhie mmādù n'ụwà,
Mà mee kà mmādù taa ònwe yā ụta.

Mgbe ụfọdụ, ngànà nà-ewètara mmādù,
Àhụ ọkù, oke oyì nà isi ọwụwa.
Mà ihe ndị à niile nà-àgbalaga,

Ọ dighị urù ngànà bààrà mmādù,
Ọ dighị ihe ngànà nà-ènye mmādù,

Ọ dighi onye ngana huru n'anya,
N'ihì na ngana abughi onye oma.

Gì nwokè na nwaanyi bu onye ngana,
Gaa chee echiche nke oma,
Ka i malite iru ihe kwesiri ekwesi,
Ka akpiri gi ghara ibe tororom.

J. U. Tagbo Nzeako

Àdammā

Otu nwaanyi m huru taà,
Ahà ya bu Àdammā;
Àdammā mara mmā nke ukwuù,
Guzoro kwekèm.

Àdammā tòrò ogologo,
Ọ bu asaawa e ji ama atụ;
Ahụ yā niile na-eme pòkòpòkò,
Agiri isi ya di yoriji.

Imi yā di warara,
Anyā yā na-èke riri;
Ezē ya na-ènwu di ka ogwa,
Mkpisi akā ya di sam.

Àdammā bituru mmā aka,
Èkèle yā gosiri ume ala,
Ochi ya di ka ihè
Nke mụmụwawari na-ènye n'ochichiri.

C. W. O. Ajaegbu

Miliken Hill

Aka erūghị ñgà egbe yiri àkwa n'elu oji
Ukwū erūkwughị ñgà o bụrū ụmụ n'ala.
M tuo akā òkirikiri ukwū oji
Ọ dīrūlū oḡū òle?
M taa anyā n'ukwū ala à, anya m erūghị ya.
Mgbè ahụ, m juo ònwe m:
Ònye kèrè ala à kà oji?

M pioputa isi n'ulò m dī n'Ògbeètè Enugwū
Chedo ihū m n'Ọdịdà anya anwū
Kwa mgbèdè, anya anwū nà-èzonaghị m
M lee anyā, ahụ m osisi kà ha bédòchèrè na njiji ala à
Mgbè m lènyèrè anya na mgbomgbo ya, ọmajijiji
àmawa m.

M nọro ebe dī anya,
Àla à àdī m kà ò kpù òkpu
M gakwuru ya niso,
Ọ dī kà aja ñgwurū na-edè mmiri
Ọ bụ ònye kpurū aja à kà oji àno elū,
Miliken Hill—Oru èbùbè Chinèkè.

J. Chukwuemeka Obienyem

Enugwu Ñgwò

Onye ijè pùta n'Miliken Hill
Ebe anya yā gà-àga bụ nà ñdāgwurū ugwū
N'ime yā, ụnò gbamgbam nà-èke bambam
Ụmụ ahijia nā-amita mkpurū mà ọ bụ ifurū
Na-èfe yari yari yari.

Ifurū osisi (ndi) nā-acha èdo èdò, uhie ūhie,
Mà ọ̀ bù ọ̀cha dị ya.
Umụ anụ nā-efe efe n'elū
Àna-èfegharị n'elu igwē
Ime ndàgwùrù ugwu ahụ bù Enugwū.
Ị nọrọ ebe tère anya èle yā
O dị kà ebe umụ nnụnụ kùrù àkwù ha.

Mgbè ị bàtara ị gà-àhụ nnukwu òbòdò
Nke bù isi òbòdò n'ala Ịgbò.
Onye pùta n'okporo ụzọ
Ugbọ àlà na-agbagharị ihù, n'azụ
I gèe ntị ị nù òpì ugbọ okporo igwè
Ụzù ya na-adà . . .
Pòt-akòt-jee Ngwòd
Pòt-akòt-jee Ngwòd.

Kevin Amasike

Akwà Mmiri Òsìmiri Naijà

Ihe gbàrà àgàdà:
Otù ukwū n'Ọnichà
Otù ukwū n'Àhàbà
N'elu (èke nà ogwùrùgwù)
Nkè ugbọ mmiri ukwū nà-àrì elū ngwerè ikpò -
Mà ya bù ihe dēbere
Àhàbà n'Ọdịdà Anya anwū
Dobekwa Ọnichà n'Ọwụwa Anya anwū.
Ọ gbàrà àgàdà, òlèe ihe ọ nà-ème?
Ị nọrọ n'ukwū Ojukwū Ọnichà legara yā anya

Ò dì kà o sèdòrò aka àbùọ n'Àhàbà
Gbado ụkwụ àbùọ n'Ọnịchà.

Motò nà mmadụ nà-awụ igèdè n'azụ yā
Kwà chi jiri, kwà chi bọrọ
Ebe ọ bụ ya gbubiri ha,
I chere n'ikpere ósimiri kà Erikò bja nyafèga hā.

Mmadụ gbāa àgàdà,
Ọ nọkata ụkwụ èjijie yā
Ọ chikòta ụkwụ yā n'otù
Ogwè a kwàrà n'ama, na-adàpia adàpia.
Òlèè mgbè ume gà-àgwù
Ọnye a gbàkpòrò ósimiri àgàdà?
Ihe aka nà-eme dì egwù!

J. Chukwuemeka Obienyem

Ogè

Nkụ mmadụ kpàrà nà nwatà
Bù nkụ ọ nà-anya n'agadi
Anyà p̄jara ap̄ia nà nwatà
À naghī èji ya àhụ ụzọ n'òdinihu.

Onye ibè ya nà-àsúcha ubi
Nà-àmakọ ụmụ mkpuru àkuku
Ọ nà-àgaghari sị ihe niile d̄jba echī
Ọ màkwà nà ogè kwùrù nà mbụ nà ya anāghī èche
mmādù?

Ogè mètè echī jì d̄j imē
Ọ mètè awò id̄i na-àta akā n'ọnu taà

N'ihì ògbè gāra aga, ọ siri
Echi bja ya ebido igbā aji

Ogè bütèrè onye māra akwukwo idā akwukwo
Mèe azū kpāpūrū urī n'elu ālā, ndi iyi ụzọ kwudo yā
Mā mbè, nwa ālijā, onye nwèrè uchè, jiri okō
Kpọturu ogè n'egè.

J. Chukwuemeka Obienyem

Agadi Nwaanyi

Agadi kawa nkā, ọ di ka e jighi egō luọ yā.
A nūgbuo ngwō, à kpọọ yā okokpòrò
Ara telisia elū, ọ dākpuọ
Aguū èmebiela ọchi
Ukwū jie agū, ògbàdà àbja yā ugwo
Otu à ka ndū agadi nwaanyi di.

Ji a kòrò taà, echi ọ nwuọ
Nke à bù ndū nwaanyi.
N'aghoghò, ọ nà-èto di ka ọkwurū
Na-ègbu àmùmà di ka akpukpu igwē/
Di nwurū di ka ùnenè chāra acha
Nka bja, ya èmebie mmā.

Ọ ka nwa siri ike
Nne agadi nwaanyi, nwa mēre gi otu à,
A tūwa ilu ọkpukpu
Ọ di ka à nà-aturu yā agadi.

Onye akōla echi onū
Onye nā-anwūghi, aka gà-èru ya na nka

Màkà ìkpò ogugu bù òmu akwū
Nwaànyị ì nà-àhụ ùgbu à
Ò dì kà ndị mmāo mà ò bù onwu nā-egbu mmādù,
Nwèrè ogè o mèrè kà ura
Ghàra ìgà umụ òkoroblà n'anya.

Agadì nwaànyị jisie ikē nà nkà gī
I zùrù ezù nà nwaànyị
Nùrja nne nwaànyị, umụ mèrè gī kà ì dì
Umụ agboghò ùgbu à gà-èwepù akā nà ñjò
K'aka ruo hā n'nka.
Agadì nwaànyị nùrja
Anà m àhụ mma dì gī n'ihu.

Nnamdi C. Olebara

Osisi Nā-amị Egō

Otù ya ebe à, otù ya òbeēye
Kà ha gūzòchàrà bù mkpuru àlà
Dì òkpù dì kà àlà dì kà elu igwē.
N'elu ēlu àhụ osisi nwa oma à,
Àkù foro ya yie, abo aiforọ akpu.
Mkpuru, egō,
Mmiri, egō
Eriri, egō.
Onye nwèrè nkwu kòwèrè àkù n'elū.

Mkpuru yā nyèrè mmanụ, nyèrè akụ nyèrè nkụ
Ifuru yā nyèrè mmanya, nyèrè nri àla nyèrè owā
Ogwè ya nyèrè ublil nyèrè ahìhja ubi nyèrè nkụ.
Anaka ya nyèrè eriri, aziza nyèrè ofòrò.

A chọọ ịkpọ ahà si chèta àkwara, urimmu nà òmu
nkwụ;

Ahụ nkwụ dùm kwuru ekpiri egò wee kwuo

Onye nwèrè nkwu kòwèrè àkụ n'elū.

Joseph Chukwu Maduekwe

Mmanwu

Ebe à kà m zòrò ònwe m̄, nwa ògbòdù;

Kà m gbanahị Agaba si òbòdò.

Ụjọ màkà ọ m̄ara loo m nà-àtụ m.

Lèe ihu ọ kwàrà! Eze dī ya n'ònyū nà-àchụ m̄.

Olu ògenè ya nà anya gbàrà m̀bù dī m̄ ụjọ,

Mà ọsọ ihu nà àzụ o jì àga bụ m̄ ihe ụtọ.

'Gùzo, gùzo, kiriwe ndị mm̄ụọ si ime àlà!'

Nne m gwàrà m̄, nwa ogbodo ya:

Mgbè ị pụrụ kiriwe ebe otù mmanwu gùzò,

Die, otù nwa okorobjà pùtara kwuru.

Ị maghị, n'azu oke ihè egwū ọ bulà,

Nwa afo mụrụ dọwàrà ya ochè.

N'akùkụ òmume ọ bulà nà-ekweghị nghota,

Oke ọgụgụ isi mm̄adụ mèrè ya, ò kwe.

Joseph Chukwu Maduekwe

Anwu Ntà

A chọwa ndị dī nta dī ikè n'ụwà,

Anwu ntà dī nà ya;

Ị mà nà ọgụ ọ nà-àlụ kà ò wèè keta ụwà

Abūghị ịkpā ike enyi gà-èkweta.

A chọwa ndị dī ujo dī nkọ n'ụwà,
Anwụ ntà dī nà ya;
Lèe etu ọ nà-àgba ònwe yā dī kà akụ
Mà ọ mata isisi ndị ògụ ya n'ụwà.

A chọwa ndị oma dī ìkpō asị n'ụwà,
Anwụ ntà dī nà ya;
Ò bụ gịnī mèrè ya amughị ọrụ ubi?
Ya n'òmiri dandā nā-enweghī iro n'ụwà.

A chọwa ndị dī ụba nā-anwụ ngwā n'ụwà,
Anwụ ntà dī nà ya;
A kụọ yā aka, a kụọ yā nsi, fee yā àjà!
Kùrùbubā ọ dī n'ùdị ọnwụ à?

A chọwa ndị dī n'ụwà na-àdighi urù ha bàrà,
Anwụ ntà dī nà ya;
Ò nyeghīrị osisi akā kà mkpuru yā mja.
Ò rughī ìkpoba ubi kà ọ ghòọ nri àlà.

A chọwa ihe dum kwesiri mgbucha n'ụwà,
Anwụ ntà dī nà ya;
Kà m juọ, ọ bụ ihe ahụ hụrụ ihe dum nà ọ dī mmā
Kèrè anwụ ntà wunye n'ụwà?

Ekè, wèrè àmàrà gị nà obi oma gī dī ibù
Chikoro ndi ọ ji ọnụ mere àgiga,
Wunye ha n'igwè n'ime oke òsimiri.
N'ala òsimiri kà ahụ gá-àdị ozu hā mmā

Joseph Chukwu Maduekwe

Atịlogwù

Egwu ndị Igbò
Egwu dī egwù dīazi òmimi
Egwu nā-anāghị àgwu ikē nkili
Egwu ùwà dumà màrà màkà ya.

Egwu ndị ikolobjà nà umù àgbogò
Egwu ikē nà ndị rijuru afo
Onye ike nā-adighị anāghị àgba gī
Ọ bụ gī kà e jiri mara ndị Igbò.

I nwèrè ànwànsị dī egwù
Taà, ekirièna m gī, i jù m afo
Àhụ m nà-àma jijiji n'anùri
Obi m nà-echèkwa ogè m g'ihù gī ọzọ

Echi, agà m ikili gī ọzọ
Mànà afo agāghikwa ijū m mà ọlì
N'ihì nà gī bụ egwu dī ichè
Egwu dī òmimi n'agāghị ànwu anwu.

Chidi Emenike

Ụsụ

Ụsụ mà kà ya si dī njọ wèrè àbàlì àkpa.
Ọ bughị nà àbàlì àmaka òkè nà o ji ya àkpa.
Ọ bụrụ nà a chọwa, a hūghị, òkè a hūrù, è mee,
Ụsụ wèrè lekata anyā wèrè wèrè àbàlì èje.

Ụsụ nà anụ elū nà òkè àlà abughị nwa nnè
Ihe ọ nọ bụ o siwe ikē, ò sòwe ndị kà ike

Anụ elū ka nke àlà ike, usụ esòwe hā
Ọ buru anụ àlà kà ike, ha nà usụ àdịrị

Mmadụ nọkàta chọwa okwū, ọ si nà usụ dī njo
Usụ ànà-àdị njo mà umụ ùwà àna-èrì yā erì?
Mmadū nā-erì anụ usụ màrà nà ọ dighī njo
Mà ọ bughī, ọ gā-àbụ ajō ihe kà mmadū nà-èrì.

Umụ nnà m, n'ebe à kà okwu nọ gbaanū lri
Umụ mmādū anāghī èrì ihe jōrō njo
Ihe oma kà mmadū Chukwu kèrè èkè nà-èrì
Ebe mmadū nà-èrì usụ, ọ bughī anụ dī njo

Mmadū nọkàta n'ulọ, ọ choro asiri gaa
Usụ jilri nwayọọ hapuru anyi ehighe dum
Anyi hapu ehighe were abali na-achụ ya
Ichoputa ma ọ bu ezi okwū n'usụ joro njo

Umụ ibe hapunụ usụ kà o zionū ike
Ọ mārara nà ike adighi ya, were abali akpa
Usụ putawa n'ehighe, e mesiwè yā ike
Ọ chọwa iputa n'abali, umū mmadū àju.

T. U. Ubesie

Okokporo

Okokporo chupu ngwerè ya nà ònye gā-èbì?, *fermite*
Ọ budi okokporo chupu ngwerè ya nà akika ebiri?
Mà obodo na-enweghi ngwerè, ha nà-èbì n'udo.

Okokporo puta ututu jewe n'abọ nkwu
Jehaa lota nà be yā, ntụ ekwū nà-èche yā
Ọ gbàrà ụzọ hapu ulọ ya, kà ònye zàwa yā?

O jiri ewū chūwa àjà, ya nà ònye gà-èri
Ì nà-àju yā ndị gā-eri, ọ sị nà ọ nyịrị ya?
Hapùrụ yā ozu ewū, ìngbè ọ kpòrò gi ì bja.

Ndị mmādù na-àkọ yā ọnụ mà ha ejighị okwu
Urū dī n'ibū okokpòrò zùrụ ụmụ kà ajà
Ndị mmādù lekata anyā ha èkwuflèwe ọnụ.

Hapù okokpòrò kà o biwe ndù, ìngbè ọ hùrụ ya
N'ihì nà ndù nwokè nà-èbi bù ìngbè o bi sọ ya
Ndù ya bù naānị anùrị ma o biri sọ ya.

Ìngbè ọ bulà o ji sọ yā ọ hapù ụlọ ya
Wèrè ùgòdi kpochie ụzọ, gawa ebe ọ nà-àga
Ọ lọta n'ètítì àbàlị, ọ bù ònye gà-èkwu?

Okokpòrò gbuo òkukọ ya nà anụ na-ème
Ọ bụrụ onye jì nwaānyị, ụmụ aka nwè isì
Nwekwara ụkwụ yā, òri àkù wèrè nwere ukwù ya.

Onye lụrụ nwaānyị wepùta anụ ọ gà-àta
Otù nwa yā bèrè akwa wèrè si n'ime ụlọ bja
Ò wèrè ìkè o ji nye yā, kwurụ agụ pùwa.

Okokpòrò pùta ụtụtù tikàpụ n'èzi
Ofe yā gbaa ụkà, ọ lọta ọ gupùta anù
Gupùta anù tajuo afọ ya, kwafuo ofè n'èzi.

Egò kọnahụ okokpòrò, naānị ya nà-èbe
Ò nweghị nwaānyị nà ụmụ ọ nà-àkụrụ nri
Ọ masị yā gàrị, ọ nùọ tikàpù, pùwa.

Mà ọ bụrụ onye jì nwaānyị ya nà ihe na-ème.
Ọ chọọ kà o zùtù nwa ikè, nwunyè ya àbja.
Ọ chọọ kà ọ kachiwe obl, ò chèta ụmụ ya.

Okokpòrò bànye n'ahija zuru iko nnū laa
Otù iko nnū gà-àdigide izù ụkà àgwụ
Ọ na-àsị nà nnu ya gwurù, ya nà ònye nà-èri?

Okokpòrò gà na-èbi ndù ruo mgbè ọ gà-àbụ
Onye rachakata itè ofè ya lee anyā n'azua
Lewe anyā n'akukù niile, màrà ihe fọrọ ya.

T. U. Ubesie

Nkwụ

Ị bàta n'òbòdò ndị Ịgbò
Legharja anya n'àlà ndị Ịgbò
Ị hụ ihe kwū ọtọ dī elū
Nā-enye gī èkèle dī elū

Nkwụ jūru ibù ibù, dī ogō
Nā-èkele gī bū onye ọbịà
K' i si wèe bàta n'àbọ yā
Nkè ndị Ịgbo jì na-àkpa egō

Osisi dī ogō na-àgbagò
Ndị kwū ọtō na-àjụ itō ogō
Nkwụ nā-akwū ọtō, nā-eto ogō
Ò nweghī ebe o si àgbagbò

Ụkwụ yā nà-èsi ikē n'àlà
Isi yā dī k'òkpu ezē àlà
Dī kà nwa àmadị jì ñche anwū
Wère na-ekpùchi ndị ọzọ anwū

Osisi dī ukwu na-èsi ọnwū
Sị nà ndị nọ ya n'òkpurù

Agāghị na-àhụ anya anwū
Ebe ha nọ ya n'òkpurù

Mà gị bụ nkwu dāra di mkpà
Màra nà anya anwū dī hà mkpà
Kà ha nwee ohèrè dī ndū
Sòro ibè ha na-ebù ibù

Otu àhụ gī sị dī mmā
Kà echichè gī sị dī mmā
I dī ogō buru onye ukwu
Nye di òchì ebe ọ nà-azọ ukwū

Ọ buru nà ọ bughị ya
Urù dum mmadū nà-ènwe gī
Enwèghī òke gā na-èru yā
Uzọ irī gī gà-àra àhụ.

Urù a nà-ènwe gī bụ ajā?
Ọ bụ àzizà e jì àza ulọ?
K' ọ bụ òkàtà e jì èkpo ajā?
K' ọ bụ igù e jì àrụ ulọ?

Ọ bụ akụ si n'àhụ gī?
K' ọ bụ mmanya a nà-ènwe gī?
Ọ bụ griri e jì èke ihè?
K' ọ bụ mmanụ e jì èri ihè?

Nkwu, i màrà mmā dī ukwuù
Osisì gī bụ naānị ọgò
I buru ibù dīkwàsì ogò
Ekèlee mụ Ọbàsì dī elū.

T. U. Ubesie

Ugbọ elū Ọgù

Egbe b̄iawa ib̄uru ȳkukȳ
A n̄a-ȳkpȳ egb̄e nāni ajȳ ah̄a
M̄a mm̄ad̄u turu nk̄u b̄ia ȳgù
Ib̄ia gb̄uf̄u um̄u mm̄ad̄u
Nd̄i nk̄e ya ȳna-ȳn̄u ȳn̄u
Nd̄i ȳ b̄l̄ar̄a igb̄u ȳna-ȳz̄u

ȳz̄u ya b̄u nk̄e ȳm̄adiȳh̄a
ȳsȳ ȳa n̄a-ȳyi um̄u ȳw̄a egw̄u
ȳ few̄e w̄e feb̄a n'igw̄e
ȳcha ȳa n̄a-ȳdi k̄a nk̄e igw̄e
Ihe e j̄l na-ȳma n̄a ȳ d̄i egw̄u
B̄u mgb̄e ȳ gh̄ap̄ur̄u igw̄e ȳk̄u

I na-ȳkwu n̄a ȳ gb̄ar̄a egb̄e,
I n̄u k̄adīm̄ k̄a ȳ t̄ur̄u bȳmb̄u
ȳnw̄ur̄u ȳk̄u ya na-ȳju ȳl̄a
ȳz̄u ȳk̄u ya ȳna-ȳk̄u ȳl̄a
Ebenebe na-ȳgbu mm̄ad̄u
Ikk̄u ȳna-ȳz̄ur̄u ȳa um̄u

Ugbȳ elū rim̄le n'igwe ȳcha
K̄a egbe buuru ȳkukȳ ȳcha
Nd̄i ȳgb̄e ḡa na-ȳgba egb̄e
K̄a ha gb̄at̄uȳ ȳa na mgbȳ egb̄e
Nd̄i e gb̄ur̄u k̄a a n̄a-ȳli
Nd̄i gb̄uru egbu ȳna-ȳn̄u

Egbe b̄ia buru nwa ȳkukȳ
ȳgbuo ȳa, ȳ rie ȳn̄u ȳkukȳ
M̄a ugbȳ elū gbuo nwa mm̄ad̄u
ȳ hap̄u ȳz̄u ȳa ebe ah̄u

Oke ètùm àna-efesà
Mkpu akwā àna-agasà

Ugbu à kà mmadụ́ dūm dī ndụ
Mààrà ihe e jì àtụ yā egwù
Ọ na-èrugharị n'elu igwē
Ebe dūm gá na-àda nwa jùù
Anụ ọhịa na-àtụ yā egwù
Ụmụ nnụnụ sò na-àtụ egwù

Hei! ụgbọ elū e jì èje ọgù
Lèkene kà i sị dī ọgò
I dī mmā, mà na-azụ ajọ ụmụ
Onwụ kà i na-azụrụ ụmụ
Ụgbọ elū bù màkà igā ñjem
Mà ñkè gị bù màkà igbū ọchụ.

T. U. Ubesie

Okokpòrò nà Àgboghò

Okokpòrò sinye itè rja nkwi
Ọ daghị elū, itè ètiwaa
Okokpòrò siwe itè maa ọsọ
Màra nà ilū nwaanyi eruwe

Àgboghò sūnye ùwe dī mmā
Màra nà enyi ya nọ n'èzi
Àgboghò chọwa mma dī egwù
Màra nà anya yā dī n'èzi

Chèrè kà m siwe ihe ọriri
Nà nnà m ukwu nọkwà n'ọrụ

Anwùrù mkpukè kwuò nwokè
Ò mara nà umù nwaanyi di ike

Agboghò oma jukata di
Udelè abjawara ya di
Okokporò nā-ahò nwaanyi
O gawa ilu ada mmuo

Okokporo mere enyi ruo ano
O duwa uwe, akwa emewe
Agboghò mere enyi ruo ano
O mecha enyi, onye ga-alu ya?

T. U. Ubesie

Ngwèrè

Abù m Ngwèrè
N'elu ulò gị kà m
Nò ubòchị niile anwù nà-àcha
N'ago gị naani ofo
Màkà i naghị enye m
Òtito nkè m

Ì siri ike di kà m,
Ì dàala elū di ndụ?
Elu ntakiri kà i nà-àdà
E buru gị gawa ulò ogwu
Mà ubòchị niile kà m
N'esi n'elu osisi ukwu
Ji afo m dàa n'ala

Gị bù mmadụ,
Anà m eto gị màkà àmamihe gị

Mà ebe ị màgbùrù ònwe gị n'ìhe
Gịnị mèrè ị naghị etò m̄
N'ìhe òke à nà ị nweghị ike imē?
Dikē nā-anaghị etò dikē ibè ya
Ọnwụ nà-àgụ yā.

Nnamdi C. Olebara

Ụwà Ntùgharị

'Madụ dī ndụ bikàta ndụ
Uchè ya nà òjè m̄ àna-ème
O si na nkwa fere n'ụkwà
Ò si n'ụkwà fere n'akpaka
Na-echè ihe a gà-ème ụwà
K'ụwà hapụ ihe ọ bụ dī ichè
Kà a sị nà ndị nọ n'ala
Na-adàgbuzi ndị nọ n'elū

Ñke nā-ewù n'ogè ụgbu à
Bù nà ụmụ nwaànyị nà-èkwu
Nà ọ bụ Chi kere nwokè
Bùrụ ya kere ụmụ nwaànyị
Ebe mmadụ dum bụ mmadụ
Ha nà ụmụ nwokè gà-ahà
I jewe ikwū, ha àna-àrụ ụkà
Nà ụwà dum nà-asàghe anyā

Ụmụ nnà m gèzianụ ntị
Kà ànyị mara mà ọ bụ ezi okwū
N'ụmụ nwokè nà ụmụ nwaànyị
Gà na-àzọ isi n'èzi, n'ulò
Nwatà sị nà ya bụ dī m̄kpà

È kènyè yā n'ùtù òbòdò
Ọ sị nà ya bùzị okènyè
È kènyè yā n'ibū igbè ozū.

Otù ihē m chọrọ igwā unù
Bù nà ò nweghī mgbè Chukwu
Jī wèè nwokè nà nwaànyị
Kwupùta sị nà ha gà-àha
A sị nà nwokè akāghị nwaànyị
Sị kwèta nà ha kà nwokē
Onye kā mmādù gà na-ème
Nke gā-egosi nà ọ kà

Mgbè nwaànyị gà-èje be di
Mgbè nwokè nà-àlụ nwaànyị
Nwokē nà-èbu mmanya nwaànyị
Mekwāsị yā ego nwaànyị
E kèrè nwokē nwaànyị ahụ
Sị nwokē ya lụwa nwaànyị
Ọ hapụ ebe nnà ya bì
Kwabàta nà be nwokē ahụ

Ọ bụrụ nà ụmụ nwaànyị
Chọrọ kà ànyị kwe nà ha kà
Ha búrù mmānya bjàwa okwū.
Sị nà ha nà-àjụ àsè nwokē
Ha mee mmānya n'isi nwokē
Duru nwokē lawa be hā
Ànyị èkwe nà ụmụ nwokē
Nọ n'òkpurù ụmụ nwaànyị

Ha lụbàta nwokē n'ụlọ
Nwokē àna-àza òri àkụ
Nwaànyị àbụrụ di nwē ụlọ

Nwokē àna-èsekpùru yā
Ndi ohī bja n'ime àbàlì
Ya buru mmà bja chụwa hā
Hapù ìkpō nwokē mmadù
N'ihì nà ọ bụ nwaànyị nwè ụlọ

Ụmụ nwaànyị chọwa ichi ụlọ
Ha gà na-ewèta ego nri
Nwokē ha nà-àlụ gà-àga ahia
Zuta ihe a gà-èsi n'ụlọ
Nwokē zuta nku di akpu
Wakata mà ò kweghi iwā
Ebe nwaànyị kà nwokē ike
Ya bja nara nwokē anyu ikē

Ọ bụrụ nà ụmụ nwaànyị
Emezuo ihe m gwara unu
Ha zawara anyi di nwè ụlọ
K'ụmụ nwokē zawa òri akụ
Ọ bụrụ nà ha enwēghị ike
Imē ihe kà di nwè ụlọ
Ha gà-àbụ òri akụ ha bụ
Anyị ka na-àza di nwè ụlọ.

T. U. Ubesie

Ndù Nwaànyị

Osisì nā-eto ngwa ñgwa
Nà-àka nkā ngwa ñgwa
Mà ñke jì nwayọọ nà-èto
Nà-èbitè ndù aka
Otu à k'ọ di n'umù nwaànyị
Nà ndù ha nà-èbi.

Ndị Ịgbò nà-àtụ ilū na-èkwu
Màkà ndù nwaànyị
Nà ùto nwaànyị nà nka yā
Nà-èjìkọ akā àbija
Dị kà ọkà a kùrù n'ubi
Na-akà kà o si too

Nwaànyị dij n'ezigbo nwatà
À na-èle yā anya
Ọ na-èto n'ike kà òme jì
À na-agbàzi yā
À na-azū yā n'uzò ọ gà-èsi
Bie òkè ọma nà di

Ara àbụọ pùta yā n'obi
Ò sie ikē njìde
Uchè ya nà-àgwa yā na-àsi
Nà ya ètozhòla *fully grown*
Nà ya èruola ihe e jì nwaànyị
Wèe na-ème n'ùwà

Ọ na-àga ijè, ọ na-azò àlà
'Ọ bụ ònye gà-èkwu?'
Ọ na-àga, isi yā àlaa āzụ
K'ùwà bụ òkè ya
Isi laa āzụ, ò nupụ obi
Na-èfe ònwe yā efe.

Nwatà nwa āgboghò nà-àga ijè
Yà dij yā n'uchè
N'ara kwū ọtọ, ruo n'ikpe āzụ
Ọ gà-èmecha dàa
Ya jiri ùgbu à na-èlepù anyā
Kà ndù ya gà-àdị

Mgbè ọ gbàrà ọgụ afọ
Tukwàsị yā ihe,
Ihe ùwà àdị yā n'anya
Kà chi nà-efo efo
Ọ málite imē òmùme
K'onye jì uchè ya

Ọ gà-àmata ihe dī ichè
N'ihe dī àbùọ
Ò wee yā anya n'ùwà ànyị nọ
Gbàrà ụzọ àbùọ,
Otù bù ụzọ ìlā n'iyi
Nke ọzọ bù ndụ.

Ụgbu à kà ọ nà-edō yā anya
Nà di dī ya mkpà
N'ihì n'ọ bughī nà be nnà
Kà àgboghō gà-èbi
Aka nwaànyị nà-èhi n'isi
Bù di nā-alụ yā.

Ọ burụ onye bù mmadù
Ọ na-ème òkè oma
Ọ burụ onye bù ajọ mmadù
Ò kpùdo yā ihe
Kechie ajọ ihe n'isi akwà
Na-èche di gā-abija

Mgbè chi kpòtara nwokè
Gā-acho ìlụ ya
Ò wetùlata obi n'ala
Na-ème ezi òmùme
Nwokè jì uchè, hụ ajọ nwaànyị
Ya n'osọ àna-ème

O biri na-àza nne nwè ụlò
Ụwà èju yā afo
Ò wèè hụ na ara kwū ọto
Èmechaala dàa.
O chèta ndù ya n'agboghò
Ihu àtọọ yā amụ.

T. U. Ubesie

Oji

Onye jì oji ejighi ndù
Oji dị ichè, ndù dị ichè,
Oji bụ di ọkpara ̄Amadi
Ndù bụ ̄Amadi n'ònwè yā.
Onye jèrè wepùta oji
Ò hụ ndù, ọ gà-ewètakwu.

Ebe oji bụ ọkpara ̄Amadi
Ò choghī aka rūrū arū.
Ebe oji bụ ihe obi oma,
Ya nà njo abūghī nwa nnē.
Nwokē nà ibè ya taa oji,
Njọ dij ha n'obi agbapù.

Òròma bụ mkpuru dij uto
Ụle ọcha nà-àto mmanu anū
Okwūrū bèkeè dij n'ulò
Anụ ewū dij, nri dij
Oji nà-elù ilū kariā hā
Ginī k'e jì èbu ụzọ ènye oji?

Oji bụ nri mmụọ nà mmadù
Nkè ànyị nà mmụọ nā-èrikọ.

*banana / honey
Okoro*

A sị nà anya hụrụ ndị mmūọ
Anāghị anọ ndụ nà-etù ọnū
Mmadụ nà mmūọ na-àta ọjị
E mechaa mmadụ àdị ndụ.

Okènyè jìde ọjị, sùọ udè
Ndi mmūọ àna-àna ntị
Ihe mmadụ nà-àkpọ hā òkù
Kà ha bịa gèere mmādù ntị.
Okènyè jìde ọjị n'aka
Ọ na-àrịọ màkà ndụ mmadù.

Ihe ọma gà-èmenù, ise!
Nkè ọjọọ gà-àgbafù, ise!
Ihe ọma bjàwanù, ise!
Nkè ọjọọ gà-àhapù, ise!
Àkù nà ùba, nà ụmù, ise!
Ezi mmādù nà enyi, ise!

Egbe gà-ebèrenù, ise!
Ụgò gà-ebèrenù, ise!
Nke jere bère, wèe jù
Nà ibè ya gà-ebè, ise!
Nkù hapù ikwā ya, kàmà
Yà fèwe ebèghì èbè, ise!

Nkè ànyị jì ọsọ na-àchụ
Ànyị gà-ànwude yā, ise!
Nke jì ọsọ na-àchụ ànyị,
Ànyị gà-àgbannah, ise!
Nkè ònye chọrọ, ya hụ
Mà nkè ọma nà nkè ọjọọ, ise!

Ọjị dị ntà n'anya mmādù
Mà ihe e jì ya ème dị egwù

E nwee ọbịa, ọjị ọpụta
E jì ya àchụ àjà, m' ọ̀ bù
Jiri yā na-àgba ndụ n'ọhà.

Ọjị, èkèle dịrị gị
N'ihì nà mmadụ hụrụ gị
N'ebe ị dị ntà na-efu ilu
Kwe nà ị bù ihe a nà-ènye ụgwù
N'ihì nà ị bù nwa Ọmadị
Gị nà aka ruru aru bù iro.

T. U. Ubesie

Akwụkwọ Oru Egō

Ihe nā-alanye mmadụ n'ikwū ụdọ
Ihe nwaanyi soro ju di ya
Were gbasowe di amosu
Ihe lagara onye isi, na ngwurō ohi.
Ọ bughị ya méré ndị Ndià ji ère umu ha?
Ọkwà ya butere ọgụ nà mgbà niile di n'ụwà taà?
Ọkwà ya kwanyere ukọ Chukwu nà mkporo?
Olee ihe a nà-akporo nwa ogbenye 'Onye mmuo'
Ọ bughị nà ọ nweghị otu ọ hà ya?
M jide ihe à n'aka
Ọ na-aku pèkèpèkè
Ọ na-aghokwu ifufe.
Nwa mpempe akwukwo efu!

J. Chukwuemeka Obienyem

Hulu

Mmā dī nkọ enwēghị isi,
Nke nwēre isi adīghị nkọ.
Ada jì àkù kwaa nnà ya,
Ọ bughị ọkpara kùgbùrù ya.
E sòwe ihe nkịta riri
Anụ yā àdọrọ e righị eri.
Onye tāra āhụ jee n'òbà
Ọ dī kà ò jè ināra jì.
E jì aka nrī tie nwā ihe,
E jì aka èkpè gughị yā.
Onye tētara ura àtụ nkwe,
Ọ gà-àsì ònye kpòtèrè ya?
Ụkwụ oma kpọ, kpọbiri anụ,
Ụkwụ oma, ọ bụ e nwēghị isi?
Onye jiri ọnyà magbu ewi
Amāghị nà igwū àlà dī ọrụ.
Òkèi nwaànyị rijuo afò,
Ọ sị àbùrù ha amāghị ọnwu.
Udarà oma dāa n'ajā,
Mma ọ mārā àma àrụsịala.
Anaghị m èti nwatà ihe,
Sikwaa yā ebēla akwa.
A hụ nne ebē, hụ nnà adà,
Ndị mkpụmkpụ àgwuchaala.

M. C. Ogunjiofor

Ihe Ụwà

Ụwà nà-àtọ naānị nnu nnu
Kèdụ kà ọ gà-àdị?

Ihe dum̀ nà-àga ngwa ñgwa
Òleē kà o gà-àdì?

Ihe niile dīzùchaa mmā
Ūwà gà-àbụ gīnī?
'Madụ niile bụrụ ndị oma
Òleē kà ndū gà-àdì?

Ọ gà-àdì ányị k'ùwà ányị nò
Gà-àbụ naānī mmā,
È jighī ihe ojoyo ma atụ
Mmā enwèghī isi.

Ūwà bụrụ naānī ihe oma
Ọ gaghī àdì uto,
A nyo mmiri ilū, hụ nke uto
Ihe dī ichè àdì

Ọ bụrụ nà e nwèghī agha
À gaghī àhụ udo.
'Madụ ejèkwughī ihe ikè
Ọ gaghī àma ihè.

Nwaanyị alūghī dī naàbò
Ọ gaghī àma ihè,
'Madụ buo mmiri nà mmanya
Ọ hụ nke kà arụ.

T. U. Ubesie

Onwụ

Onwụ bụ ndụ!
Ndụ eblighi èbi—
Mà n'okụ mà nà ndò.

Mgbè ume fepùrù,
Mkpurù obi àdàa jùù
Kùdebe kpùm, kpùm, kpùm,
Òbàrà àjuo oyí gbakòo onù,
Mgbè ahù kà ndù bìdòrò.

Mgbè anya ocha kwùrù jìm
Na-amùke kà afere owùwa,
Anyà ntabè àburù ihe gāra aga,
Mgbè ahù, ndù ohurù ahù àgamjènarì.

Nye m ndù ohurù òke à!
Ndù ikùkù nà mfegharì—
Si n'isi ùwà òke à fee n'ùwà ndì ozo;
Ndù dì òmìmi,
Ndù òkè mmùo
Ndù ùwàtuwà—
E bèghì èbè, e bè èbè.

Nara m ndù ùwà òke à!
Ndù nchekasi, *warrior*
Ndù mmekpa ahù, *problems*
jealous Ekwòrò, nà obi ojoò, *wickedness*
Ndù ntaji anyà. *envy*

Odì ndù g'aghota ihe o kùrù;
Ezi osisi g'amita ezi mkpurù,
Osisì ojoò àmìtakwa mkpurù ojoò.
Ezi òmùme anāghì efù uzò,
Njò nà mma anāghì àgako.
Mgbè ogè ahù rùrù
Odì ndù ànara ugwo yā n'uju!

Chidi Emenike

Ụwa à dì kà m sì hụ yā

Ụwa ñkè à mara mmā ñkè ukwuù
Ihe niile dī mmā jùrù n'ime yā.
Mmadù nà ihe niile e kèrè èkè,
Bù ihe itūnanya dī ñkè mmā.

N'ụwà bù sò mmā nà ụba
Ihe niile e kèrè èkè bù sò ọnù
Mà lèe! Ụba jùrù n'ụwà ànyị bi
Ọtụtụ ndị mmādù nà-àta oke afufu!

N'ebe niile dī ichè n'ụwà,
Ọgàrànya jùrù, ndị nā-emegbu ogbènyè,
Ha niile bù ndị nwèrè àkù karịa
È nwēghị ọmịkọ n'ebe ibè ha nọ.

Ụwà oma ànyị nọ n'ime yā
Naānị onye jī ike bakwa ụba,
Ya gà-àbụ onye a nà-ànu olu yā,
Ogbènyè enwēghị ike n'ọnu okwū.

Gịnị kà ụwa mụtàrà n'ihe gāra aga?
N'ezie, ọ dighị m kà ọ nwèrè.
Màkà nà obi ojọọ nā-achoghị imùtá
Ihe ndị ā gāra aga, gà-àlaghàchi ọzọ.

Iroha O. Iroha

Abàlì dī Egwù

E mechaa, anya anwụ gà-adà
Mgbè ọ rùchàrà ọrụ yā,

Ọnwa nà kpakpańdò àpùta.
Ichē àbàlì bù ñkè ha.

Igwē ọcha gà-àlamikwa
Igwē ojii àpùtakwa
Ihè gà-èje n'ùsọ ñkè ya
Ọchichii gà-anọchi yā.

Ikùkù gà-eji nwayọọ
Chọọ ebe ọ gà-anọ
Ọkpòmòọkụ nà-eji ọsọ
Nye àlà ijū oyi ọ nà-àchọ.

Ụwà niile nà-àgbanwè
Ihe niile nà-àdì ichè
Site n'àlà ruo elu igwē
Ọnye màrà otu o sì ème?

Ìmadù nà-àkwusị ọrụ yā,
Inwēte ezùmiike yā,
Mechie anyā nā ọnụ yā
Gbatija ụkwù na aka yā.

Oke ọhja nà osisi
Nà-èchere dīrīkwa jii
Ahihja nọlù nà-èhube isi
Mara otu àbàlì sị dī.

Anụ ụlọ nà anụ ọhja
Na-àlabà ebe ha sì bja;
Anụ ụfe niile nà ụmụ ha
Na-àlakpukwa n'àkwù ha.

Ụfọdu anụ nà-èjehari
Dj kà usụ nà ikwīkwī

Ha nà ndị ñche àbàlị
Dị ka ụzọ ndụ ha sị dị.

Òsìmiri nà-àbụ sọ mmā
Èbiri mmiri adighi mmā
Azụ nà anụ ñkè mmiri
Nà-àamazụ nà àbàlị dị egwù.

Ụmụ ahụhụ nà ntà
Anāghị àrigharị n'àlà
Agwọ niile nà-ezù ikè
Mà eke, mà chi mmiri.

Ọ dighi ụzụ ọ bụlā nà-adà
Ọ bụladị n'ògbọ aghā
Ndị irò nà-ènwe ụdo
Nkè mmadū nā-apughị inyē.

Ị mụrụ anyā n'ime àbàlị,
Ị mata nà ọ dị òmimi
Mà ọ gaghị èkwe òmume
N'ihì nà àbàlị dị egwù.

Emeka Egbuchulam

Ugbọ

Uwà ntà nà-àlakwuru ñkè ukwu
Àhụ nà-àlaghachi n'ebe o si
Onye nwè ụkwụ èwèrela ụkwụ yā
Onye nwè aka èwèrela aka yā
Mì gā-èsì ànaā gafèe gī
N'atūghị ngùzo?
Ebe ọ bụ ụzọ dīrī ọhà?

Kà m kèlee gī
Èkèle ikpe āzụ
Ebe mmadụ niile gà-àgafè ụzọ à.
Mà gī onye nà-ebe akwā
Hichaa anya mmiri n'anya
N'ihì nà ụgbọ ñke buru
Hànànyàs nà-èche Sáfairà.

I. E. Akoma

Okwu ^{5. 10/16}

Gīnī mèrè òkukò
Adīghì ànyụ ma amīrī?
Gīnī mèrè ọrụ ndị nā-ahụsi anyā
Adīghì apụta ezigbo ihè?
Ụmụ nnà ndị ọzọ kpọrọ chi hā okwu
Ha gbàpèrè ụzọ ha
Mee kà ha bàta n'ètiti ihè
Ezigbo ihè ñke itiri
Enwēghì ike ichūpụ.
Amàmiibe ñke nā-enweghì nsọtụ
Ìzù ñke nā-enweghì àtụ
Ridàtarà dī kà ọgbanelū
Wụsa ụmụ nnà niile.
Ya mèrè onye nwe m,
Wepụ akwā ojī,
Akwā ojī kpùchiri okwu ñke à.
Mee kà ihè bàta
Kà ọ gbaa m gbùrùgburù
Kà m ghàrà ịdọgbu ọnwè m.
N'ọlụ, n'efù, n'efù.
N'ikpe āzụ, kà ọ burụ

Nà m bù oke okukò
Nkè mgbè ọ nà-èti mkpu ohụ
Olu yā nà-àgba kịkịkị
Mà e mesia ọ na-adà dị kà ọgenè.
Na-àkpọ mbà nīle òkù
Na-àsọ ụsọ dị kà mmanụ anwụ

I. E. Akoma

Olùku

Olùku, gịnị kà ị nà-èzuzù?
I bēwo akwā bejuo itè mmiri
Jezēbēl anāghị ntị
I zicla ozi, dee letà
Ò nyeghị gị ọsịsa ọ-bulà

I būola ọnu dị kà onye mmehiè,
Ị nò aguụ emētaghị ya
I kpūworo ya isi àlà
Dị kà ọ bù Chinēkè Nnà.

Sànu Alà emētaghị ya
Ị nòdụ dị kà ụdélé
Mmiri màrà abūghị ụzọ
Ị gà-èjì ènweta yā.
Nwa ndàtụ àkù
A nà-àhụ ya n'egwu ọnwā
Ebe ị bù onye irō ya,
Kwapụrụ yā ndị mmụọ
Ọtụtụ dị, bù ndị nā-achọ gị.

I. E. Akoma

Òleē ihe m bìàrà n'ụwà imē

Àdighị m̄ ndụ màkà òriri nà ònụnyụ
Àdighị m̄ ndụ màkà ùwe ọma nà ùde isi
Mbà! Àdighị m̄ ndụ naānị màkà ihe uto nà egwu
àwàntịrọ

Àbịaghị m̄ n'ụwà à màkà imēgbu ndị ọzọ
Àbịaghị m̄ n'ụwà à màkà ire àbụọ nà imē aka àbụọ
Àbịaghị m̄ n'ụwà à naānị màkà mkposà nà ọgụ nà gbaṃ

Àbịaghị m̄ irētọ n'ahụ mà ọ bụ na mkpurụ obi m
Àbịaghị m̄ ikwē nkwegheghe dī kà atutu
Àbịaghị m̄ igbā naānị igbā ñkè ndị ọzọ nà-èti mgbè
dum

Abjàrà m̄ kà m ghorọ mkpurụ
Abjàrà m̄ kà m mụchie anyā suchaa ọhĩa
Kuo mkpurụ ñkè m
N'ahā ñkè Nnà.

J. Chukwuemeka Obienyem

Akukọ nwa Ogbènyè

Nnà nwurụ kà m gbàrà sọ afọ ise.
Orụ m nọ mgbè ahụ bụ ikù ñnwa.
Ihe ọzọ m nà-eme dī uto àtọ:
Ñke à bụ nri m nà-àna Māma;
Ñke à bụ egwu m nà-àguru Bòmbo;
Ya nà ura m nà-èhi mgbè ñcha.
Ebe a chọrọ dī mkpà, m pụta n'ogbo.

Ihe m chère n'obi kà ọchị àtọ:
Elu ùwà bụ anùrị, anùrị:
Ebe e jì itè igwè èsi ntànta;
Egwu nà ihe ọchị àdị mgbè ncha.
Ehihiè nà anyasi, m nà-èbu, èto.

Òtu ubòchị kà m nọ nne arjawa.
Ihe ọ nọrọ n'ọrịà bụ izù ànọ
Ọnụ ùwà èkweta nà onwu gà-àdị;
Àlà ewèrela okè, ike ùwà àgwụ.

Mgbè ahụ kà m jiri hù ùwà ọtọ:
Isi m nà-èji nchà àsa mgbè ncha.
Ihe m jì ya bu ibū bụ afọ àtọ
Mmiri nà nkụ nà ọrụ m nà-èje;
Nri m nà-eri, mgbe ofu, mgbe atọ
Ha mèrè ofu ubòchị kà m rjawa.
Ọnụ m jì èri azù, èri ntànta,
Ihe m jì ya nù ọgwù kà afọ àtọ.
Ebe m pùrù n'uzọ ndị ọchị àka;
Ndị m nà-àkpọ enyi ezoo n'azụ.
Ọnụ e jì èkwu ukà èghere kà ùmị;
Ihe ha nà-àjụ bụ mgbè m gà-ànwu.

Chi jì ànyị ndù! Mụ nà-èkwu;
Otu m siri kpọ òkù, Chinèkè àza;
Ọnụ e jiri nù ọnù àlaa nà mma;
Ndị enyi àka nnù; ndị ọgọ àbja.

M. C. Ogunjiofor

Osisì nà ndū ànyì

Mmadù niile nwèrè ndù,
Ndù Chinèkè nyèrè ànyì.

Mmadụ niile nwèrè ike,
Ike Chinèkè nyèrè ànyị.
Ndù tụọ imē, ọ muta ikē
Ike tụọ imē, ọ muta ūba.

Onye dī ndù àdịla ikē,
Onye dī ike dīkwà ndù.
Onye dī ike enwēghị ndù—
Isi yā bụ nà ọ nwurū ànwu.
Onye nwēre ndù adīghị ike—
Isi yā bụ nà ọ nọ n'ọrịa.

Ndù nà ụmụ ya bi n'ọhia
Onye chọro ha, ọ bàwà ọhia.
Onye agụụ jì chọwa nri,
Nri ọ nà-àchọ bụ osisi;
Onye ọrịa jì chọwa ọgwù,
Ọgwù ọ nà-àchọ bụ osisi.

Nkwu nà ngwọ ejula ọhia
Onye kuru ha kuru ego:
Nkwu nà ngwọ bewe akwā,
Ụmụ di òchi àkpawa egō.
Onye nwēre egō nwèrè ọnụ.
Onye nwēre ọnụ nwèrè ike
Ntutùkọ àkù aghāghị ụba,
Onye dī ndù àbachaala.

Oru e kèrè èkè marà mmā:
Akwukwọ rēre ēre zùọ àlà;
Àlà ọ zùrù nà-azùkwa nri.
Osisi gbaa egwū, ùfufè bịa,
Ikùku dī njọ àlaa elū;

Ndi mmādù nà ndù na-ème;
Ndi nò n'orìà àgbakeekwa.

M. C. Ogunjiofor

Ọ dìnọ̀ọ̀ kà m bụrụ nnùnù

Ọ dìnọ̀ọ̀ kà m bụrụ nnùnù,
Ruo nwa ìkù, èfe n'elū.
Chi bọ̀ọ̀ n'ezigbo ụtutù,
Ahàa m ọ̀nù, bido ùkwe.
M kwechaa wèe tòo Ọ̀bàsi,
Ekwèe m otù, tòo Nnē.
Akọ̀ọ̀ m ìkù, pàràràrà,
Megharịa àhụ, ọ̀ bụrụ ùfe.

M feruo ògà osisi mịrị,
Àmij m̄ ọ̀nù gwuru otù.
M riwe m̀gbè afọ̀ m̄ jùrù,
Esòrò m̄ ibè fere ùfe.
Ànyị chọ̀ọ̀rị ifèru Ọ̀nịchà
Sì ìkè ahụ, fèrè Āba;
Ànyị anọ̀ghị n'imēfu òkpòghò
Sì ànyị jì yà gbawa ụgbọ̀.

Osisì ọ̀ bụlà anya ànyị hùrù,
O buruhaa ogbè, ànyị nwē.
E rijuo ìkè osisi mịrị
È fetùo àlà, à hụkwa nrì.
E lewuo ògà mmiri dọ̀rọ̀
È jee ògà ahụ, tịrụ ndù.
E fegharịwa m̀gbè anya anwù dàrà,
À laba ụlọ, hie urā.

Anyị anọghị n'ikwu ego isi
Nne nà nnà eghēghị ọnu.
Onye ọ bụlā nà uchē ya (huru)
Onye mā nzū, ọ kaa nkā.

M. C. Ogunjiofor

Zèrè Ohī

Òtu ụbọchị, ụbọchị anwu,
Mbè apụta nà be Ewī;
Kèlee yā wèe pụta ēzi.
Ewī kpurọ Mbè je ohī;
Hà jee nà be Ibèziakō;
Hà hụ Ibē nà ụmụ ya àtọ;
Kà ha kpùchà ọkà n'ọnụ;
Hà efèe n'òwèrè, mechie ọnụ.
Hà anọkata, ukwù èjie hā;
Ewī sị ya gà-àla ala,
Mbè sị ya gà-àla ala;
Hà wèe bilie, kere ụla.

Mgbè ha chighàrà ụbọchị ñkwọ,
Àkọ buru igwè je ọrụ;
Ụmụ akā nà mbara ēzi;
Hà chịa dọlị, mechie ezē.
Hà wèe banyè òzịgbonje;
Wèrè mbàzụ gwupuo ajā.
Mgbè ha bàrà ụlọ be 'Àkọ,
Hà lee anyā hụ ñkàtà akwū
Hà tọọ n'àlā, bido itā.
Mànà Mbè kà aghùghò ya kā:

Ò takàta, ò pùwa ēzi;
Ghaje ngà ha tìrù ọ̀nù,
Je lee mà ò gà-èkwewa igā.

Tìṅòṃ! tìṅòṃ! Àkọ àla;
Ewí nà Mbè èbido ọ̀sọ.
Mbè buru ọ̀zọ ruo ọ̀nù;
Tiiḡa isi ya, ò buru ùla.
Ewí esòchie enyi ya àzọ;
Tiiḡa isi ya, isi ya àḡaa;
Tiiḡa ngù ya, ngù ya àḡaa;
Bìanì lele enyi m, Ewí:
Afọ ha kà mbùbò nkwù;
Nwokè àḡbalija, ike àḡwu!
'Àkọ jiri nkà gba ọ̀sọ;
Si n'òdù wee jide Ewí,
Sèlie ya elù, kugbuo yā.

Ì màkwà esi m ya m̀ta ihē:
Onye chọro ndù nà mmā,
Jikwa uchè ya zèrè ohí,
Màkà a sì nà ò b̀ghì ohí,
Ewí gàrà àdìru echí.

M. C. Ogunjiofor

Ha gàrà èji mmà gbutùo nnukwu ọ̀jì

Ndì bì ebe ahù m màrà,
Òsìmiri kèrè ha àbùò
Mà mmadù kàrà ùba n'akùkù aka èkpè—

Àla mmādù nà-asù tùm̀tùm
Ha adìghì èto ogō karja òji nùle
Ha adìghì ebù ibù karja òcha
Mà ime hā bù àchàrà:
A na-ègbu àchàrà, ò na-ètochikwa.

E wepù nri ìmirikiti akā na-àsù n'isi hā,
Ha gàrà èji mmà gbutùo nnukwu òji.
Ha gàrà àbù onwā òke chākere Igwe Ojii
Màkà ha bù òji kàrà òji.

N'ime hā, ha nwèchàrà òkumè
Ndì òke nā-achitùkò, na-àkwotùkò
Mà ò bughì ihe ndì à mèrè e jì àsù nri n'isi hā.
Ike kwe ò bù nà ha dī uchū na-àgakarìcha n'ihu.

J. Chukwuemeka Obienyem

Enwēla m n'ozu

Ùgbu à, a kùchidèrè m ògbe ozū
Kà unū chètàrà nà m bù mmādù
Ùgbu à, kà unū chètàrà nà m bù onye òkè unū
Ùgbu à, kà ò sòrò unū ikwū okwu òma banyere m

Ìgbè m dī ndù n'ùwà
Àdì m kà nwa òkukò òne hāpùrù n'ike
Mà ò bù nwa nkita nā-asaghì anyà
Òne yā ànwuò.
Àbù m onye dī na nsògbu; mkpà n'ahuhù
Onye chí yā wèèrè èhìhìè jìe
Onye mūtara òkù n'àla ndì mmùò

Pùta n'ala ndi mmādù ya ànyuọ
Ogè niile m nà-àkwa akwā
Ò nweghī onye sīrī m 'ndo'
Kà ọ nà-ènwe onye jūrū ihe nā-esogbu m
Ogè niile agūū nà-àgū m,
Naānj echìchè kà m jìrì mee nri
Ebe nā-enweghī onye nyēre m rie

Ogè niile na ndù m kà ùwa jūrū m
Ùwa ñkè m èdupùta m n'uzọ sonyuọ ọkū
M burū onye a jūrū àju
Onye nā-enweghī ihe oma a gà-èkwu màkà ya.

Ùgbu à anwūọla m
Taà kà m mātàrà ihe ndi ùwa à bù.
Unù ndi nā-achọ èzùmiike ọrū,
Ọnwu m èbuterela unù ya taà.
Taà ka ndi okwu nà-àdi mmā n'ọnū
Gà-èkwu ihe dī ha n'ọnū banyere m
Taà kà unū gà-àkpọ m òme mma
Taà kà unū gà-àkpọ m nkita nwaanyi zūrū
Mà ọ bù onye ezi omume.

Ùgbu à, a na-achọ ikpōchide m ajā,
Kà umụ nnē m nà ndi enyi m gà-apùta
Kee ihu dī kà ọnwu gbūrū m
Ugbu à, kà onye ọ bulà gà-àchọ
Ikwū ihe dī ya n'ọnū
Ùgbu à, ka ndi mmadu gà-àsị
'Ewōo! Chinèkè nara mkpuru obi ya
Màkà nà ọ tàrà ahụhụ n'ùwa à.'

Ngbè ahụ kà ha gà-èbido
Wukwasiwa egō n'elu igbe ozū m.

Urù ginī kà egō à bààrà m?
Ûgbu à, ejēruola m ebe m nà-èje
Ihe ọ sọrọ unù wèrenù ozu m mée
Ndị ònwè mmadù n'ozu
Otu à kà unū sị ènwe mmādù.

Ûgbu à, a donyela m n'ili,
Ûgbu à, unù nà-àsị m̄ gaa n'ùdo,
Ebe m nā-enweghī ùdo n'ụwà.
Gèenù ntị ihe ajā nà-adà n'elū m
Ajā kà ha nà-èkpochide m̄
Ugbu à, ha nà-azọ ukwū n'elu ili m.

Ûgbu à, e lisiala m, mmadù niile laa,
Laa n'ụlọ ha, nà-èri, nà-ànụ
Chefuo nà echi dị imē
Ûgbu à, ò nweghī onye nā-echeta m̄
Obi dị m̄ mmā nà nkītā erighī ozu
Ogbènyè dị kà m
Mà unù ndị dị ndụ amāghī ebe unù
Gà-anọ ànwụ, mà à gà-èlikwa unù?
Unù amāghī mà enyi m ùdelè gà-èri eriri afọ unù?
Otu à kà àmāmīhe unū dị
Ndị ònwè n'ozu!

Nnamdi C. Olebara

Ngwerè

Ngwerè!
Siri n'elu ọjị dàa
Wara ọso
Sị

Onye etōghị ya,
Yà etò ònwe yā
Nwa dikē dārà elu oji
Gbawara ọsọ.

Ngwerè!
Òke sòro maa mmiri,
Mmiri àkọọ ñgwerè
Mà ọ kọzighị ọke!

Ngwerè!
Ha dum mādòrò afo n'àlà,
Nkè afo nà-àta
Ònye mààrà?

Ngwerè!
Mèe ihe i jiri buru ñgwerè
Kà umụ azị ghàrà iri gi
Okọchị, ùdu mmiri.

Joseph Chukwu Maduekwe

M Gà-Àbụ Ûdelè

Mgbè m gà-àbja ọzọ n'ụwa à,
M gà-àbụ ùdelè.
Mmadù m bụ nà-èwe m iwe.
Mgbè m gà-àbja ọzọ,
Àgaghị m àbụ ọkukọ—
Ọmụ nnwā erighị àkụ nnwā.
Àgaghị m àbụ nkità—
O gbuputa ò rikwaa.
Àgaghị m àbụ anụ ulọ—

Onye nwē ya hūrū n'anya
U̇bòchì òriri dāa, ò gbu̇fūo yā rie.
Ihūnanya ùwa òke à enwèghì isi.

Mgbè m gà-àbija òzò,
Agà m̀ àbụ ùdèlè, onye nwè ahija
M̀ gà-ènwere ònwe m karja mmādù
M̀ gà-ebèrè n'elu ụlò onye ukwu nà onye ntà.
Nri nà anụ unù kà m̀ gà-èburu n'atūghì egwù
M̀ gà-èje ebe niile dị kà ezè
Ma ò nwèghì onye gà-egbu m̀.

Mgbè m̀ gà-àbija òzò,
M̀ gà-àbụ ùdèlè.
M̀ gaghì ènwe enyi,
M̀ gaghì ènwe onye irò.

Nnamdi C. Olebara

Gìnì bụ Anụri?

Ụlò àkù e zòrò èzo
Kà ezigbo anụrì bụ;
Site n'ugwu ruo nà òdìdà
M̀madù dum̀ nà-àchọ anụrì.

Ò dì m̀fe inwè anụrì?
Kà ò sìri ike inwè ya?
Kèdụ otu e si àchọta yā?
Kèdụ ebe e zòrò anụrì?

Anụrì dì mkpà n'ezi okwù,
U̇fòdu mmādù amāghì òke à.

O nwèriri ihe ha nà-àchọ,
Ha amāghị mà ò bù anùrị.

Ụfọdụ nwèrè ezi ọrụ
Ha nwèkwàrà ezi ụgwō.
Ọtụtụ nwèrè àkù nà ụba
Mà ha nà-àchọkwa anùrị.

Ụfọdụ nwèrè ọtụtụ ụmụ
Nweekwa ọtụtụ ụmụ nwaanyi
N'ezie, ha nwèrè èzi nà ụlò
Mà ha enwēghị anùrị.

Obi ume àlà adighi
Afọ ọjuju adighikwa,
Ihūnanya èfùolakwa
N'ihị nà e zòrò anùrị.

Mà onye ọcha mà onye ojii
Mà onye ukwu ma onye ntà
Elu ụwà nà-àgba āghara
Ebe a nà-àchọ anùrị.

Ụmụ mmādù jì ihe uto
Àchọ inweta otù ihē à,
Mà ihe uto hā dī nwa ogè
Ha anāghị ènwe anùrị.

Ịnū mmanya, isè anwùrù
Itē egwu, imē emume,
Ihe ndị à kà mmadu nà-ème
Kà o wèe nweta anùrị.

Ugbọ elū na ugbọ àlà
Ugbọ mmiri nà ịnyịnyà

Ha nūle kà mmadu jì àga,
Ebe ọ nà-àchọ anùrị.

Kèdu ụzọ e si àdị ndụ
Wèe nwee ezi ụdo n'obi?
Ginị gà-àkwụsị āghara?
Ọ bụ ihe ā bụ anùrị?

Mmadu, ọ pùrù ichōta nke à
Mà a hapụ ya ruo ọnwụ?
Oke ajụjụ ọzọ bukwa,
Ginị gà-ènye mmadu anùrị?

Emeka Egbuchulam

Echi dị Imē

Nnyàahụ àgaala aga
Ọ gāfèelari banye
N'igbe ncheta nke ụburu isi.
Ihe dum ndi mere eme
Alakpuo n'igbe ahụ
Buru ihe mere n'ogè gboo
Amāala m kà ha siri mee.

Taa di ndu na-ekù umē
Ihe di ichè ichè nà-eme
Mà ndi a tūrū anyā ha,
Mà ndi a nā-atughī anya.
N'ihì nà mmadu abūghī Chukwu
Na-ezù ihe g'imēnū
Nà etu ha gà-èsi me.

Echi nā-abia dị imē
Ọ dighị onye māra ihe ọ g'ịmūnū
Echi anaghị àgwụ agwụ
Ọ dị imē mgbè duṛ
Na-àmụkwa kwà ụbọchi
Ọ bụ naānị nchewube nà ẹkpere
Gà imē kà echi muọ ezi nnwā.

Chidi Emenike

Chi Eji

Taa bụ gboobụ ahà,
Chi eji, a nāghị akàlụ ụbọchi
Mgbè onye jì bido bụ ụtụtụ ya
Nà emēka m'okènyè
Mà ọ bụ nà akāka m' nka
Agāghị ẹgbòchi ịgānihu
Mà ọ bụ kwụsị mgbalị
Ọ bụ sọsọ ọnwụ gā-ẹkpebi—
Ozu anāghị àkwa ñkà.
Mānà ọdị ndụ na-ekù umē
Gà na-anwāriri okò ya,
Màkà nà chi eji,
À naghị akàlụ ụbọchi.

Chidi Emenike

SECTION IV

Ihe Okwà Ekwē Nà-Èkwu

Unù gbaa àkwà mmiri gafere anyịm,
Ọ gbasāghị m.

Mà ọ̀ bụ̀ kwọ̀rọ̀ ugbo gaa n'ọ̀nwa,
Mà ọ̀ bụ̀ wuo ụ̀lọ̀ elū,
Nkè ọ̀lā̀ èdò gbūru egō
Mgbè unū èlèchirighi Asụ̀sụ̀ nà Òmenalà unū anya,
Ihe unū nà-ème agbāsaghị m.

Unū gaa Rọ̀shia mà ọ̀ bụ̀ gaa Àmerikà,
Unū mara sụ̀ọ̀ *French* mà ọ̀ bụ̀ dee Jamà
Mà ọ̀ bụ̀ gaa ụ̀kà nà *London* mà ọ̀ bụ̀ nà *Rome*
Unū mara sọ̀m mà ọ̀ bụ̀ mara anya ahia
Mgbè Asụ̀sụ̀ unū nà-àdachigha āzụ
Ihe unū nà-ème agbāsaghị m.

Nnà unū hà nwūru anwụ efughị èfù n'ime alá,
Ha nà-èbe akwā n'ime ònyinyò nkè unū nà-àhụ
Ha nà-àgaghari n'ime ikùkù nā-ekū èkù
Na-esò mmiri na-èkwò èkwò àgba ọ̀sọ̀
Ha nọ̀ n'èzi, n'uzọ̀.
Ndị be ānyị!
Ha nọ̀ n'ime afọ̀ ndị inyom nkè unū
Ha nọ̀ n'ime umụ̀ ntā nā-ebe akwā,
Ha nọ̀ n'ekwu ọ̀kū èle unū
Ha efughị èfù.

J. Chukwuemeka Obienyem

Akwa Ala Ìgbo Nà-Èbe

A zùrù unū n'isū ọ̀hia
Mà unū nọ̀rọ̀ nà-èle m̄ anya ọ̀cha
Umụ̀ m, òlèè ihe m m̀èrè unū?

Àmàmìihe unù nà-ànyu ọsū (dī òmimi)
Unù jiri ha ètere ndị ọzọ ofē
Mgbè unū hāpūrū m n'ìdà ajọ ọhịa
Ndị m, òleē ihe m méré unù?

J. Chukwuemeka Obienyem

Afrìkà Ènwerela Ònwe Yā !

Ihe ọma Afrìkà ènwerela ònwe yā
Site nà *Verde* ruo nà *Horn*
Site nà *Gibraltar* ruo nà *Cape Good Hope*
Nùrja Afrìkà
Eē, anùrjì màkà ndị isi ojii

Mà Afrìkà, òleē anùrjì gī?
Òleē isi i nwerela ònwe gī?
Ebe ọtụtụ ụmụ Afrìkà bụ ọbìà n'àlà ha
Ebe a chupūrū ụmụ nnē gī n'àlà ọma hā
Chuga hā ebe àlà kpòrọ nkụ?
Afrìkà, ọbìà n'àlà ya
Gèe ntị nà *South Afrìkà*, *Zimbabwe* nà *Mozambique*
Nụ olu ụmụ nnē
Kà iherē onwe gī mee gī
Tùfjā! Afrìkà, òdo.

Nnamdi C. Olebara

Iwe dì m N'òbì

Ụbọchì niile kà unū nà-àju m
Ihe nā-esògbu m

Ihe mēre ihu m̄ jì dī kà anū gbàrà m̄
Ihe ihu m̄ jì èru dī kà mmirì
Ihe m̄ jì èmechi onū dī kà ozu
Hapū ichī ọchì

Ndị ajùju,
Ọ bụ nà m nwēghì ezē?
Kà ọ bụ nà ezē m rèrè ùre
Kà m̄ jì naghì achì ọchì?
Hapūnū m̄, obi adīghì m̄ mmā
Ọ dīghì m̄ kà ọ dī unū
Ọkụ nà-èrè m̄ n'obi

Ọ bughì nà m erīghì nri
Urū ginì kà nri bàrà m̄
Ebe obi adīghì m̄ mmā?
Ihe dī m̄ n'obi kārīrī orīà
Nkapi sị nà o nwēghì onye furu ọpì ya fūrū
Onū nā-agaghì àka onū
O nwēghì onye ọ dī kà ọ dī m̄
Eze yā gā-apūta ihè

Hapūnū m̄ aka
Ndị ohū nā-amāghì nà ha bụ ohū
Ọ bughì aguū mà ọ bụ orīà na-esògbu m̄
Enyì m̄ nkapi sị ihe mēre ya jì esì isì
Sì yà n'obi, ọ bughì n'ahụ.
Ọ bụ n'ahụ, mmirì nà anwū
Mà ya àmachapula yā rīj
Unū nà-àju m̄ ihe nā esògbu m̄

Ndị ajùju!
Anà m̄ àzọ àlà nnà m̄
Anà m̄ àzọ òke nkè m̄

Nwokē anāghị anọ n'ulọ ya
Nọpja ihe o jì buru nwokē
Achọrọ m k'ahapū m kà m nwere ọnwē m
Anà m àchọ ụmụ nnē m ndị e rēfuru èrefu
Achọrọ m kà ndị jì m ụgwō kwuo m ya.

Ndị ajụjụ! Gịnị ka unū gà-eme ụgbu à?
Ugbu à ọbàrà dị m n'anya
Unū asịla m ndo
Màkà ndo anāghị àla ọjà
Mgbè onye nzuzū mātàrà ihe,
Ihe o nwèrè àgwula
Màkà ọ dīla, ejikerela m
Ibūsò ndị irō m agha.

Ndị ọcha jì m ụgwō
N'agha hā kà ọtutu ụmụ nnē m nwurū
Ụmụ nnē m kà ha jiri si ebe à laa
Mee hā ọdị ndụ ọnwu kà mmā
Ụmụ nnē m nọ nà *South Afrịkà, Zimbabwe, Mozambi-*
que,
Ròdeshià na mbà Afrịkà ndị ọzọ nà-àchikwa taà,
Òlèè ndị ahụ sị m zuru ikē
Unū amāghị nà onye ele gburū nnà ya
Anāghị eji mpi elē ànụ mmānya ?

Ugbu à, ọnwu kàrà m ndụ ụto
Ọnwu kà m chọrọ ụgbu à
Ebe ikpē udo pụtàrà adighị ike
Agà m èbu obē m.
Anāghị m èle anyā n'azu
Mà unū nà-esō m, mà unū anāghị esō m
Ejila m onwe m chuo àjà
M nwuo, ọ dị m mmā; m dị ndụ ọ dị m mmā

Mà ihe m chọrọ bụ kà ndị nā-esō m n'azu
Nwere ɔnwe hā.

Ha nwere ɔnwe hā,

Ọbàrà m alághị n'iyi

Ọfọ nà Ọgwùgwù ekwèla onye irò m chĩa m ọzọ.

Nnamdi C. Olebara

Mbò m Nà-Àgba

Mbò m nà-àgba bụ

Kà m dee ihe ndị à n'okwu Ìgbò.

Ndị gboo kpàrà ukà n'asùsù à

Ha kọrọ akụkọ ọchị, dàa kwàkwàkwà;

Iwe hā pùtara n'okwu zūru òkè;

Ha gbàrà izù, ghọta ɔnwe hā n'Ìgbò.

Ha bụrụ Mbè n'echichè okwu Ìgbò,

Ha bụrụ Ndùrì, bụkwa nwa ọkiri.

Ha zàrà ọkwa nkà, zaakwa ọchị ágha.

A kpòrọ ha mà ọkà okwū mà ọkà alò.

N'ọnụ na nghọta, ha nọrọ bụrụ Ìgbò.

Mbò m nà-àgba bụ

Kà m dee ihe ndị à n'okwu Ìgbò,

Melite mmụọ ndị agụụ mmùta nà-àgu,

Zùọ aka jì mkpisi na-èdepùta.

Ha nà uchē nā-enwe ọnụ na nghọta.

Ụzọ dī chiri-chiri rukwa ahijia,

Mà mmà dī, ọ bulā màkà isū oke ọhĩa.

Joseph Chukwu Maduekwe

Ezi Onye Òbòdò

Ezi onye òbòdò—

O nwèrè orụ ọ nà-àrurụ ònwe yā.
O nà-àgbata tinye akā n'orụ òbòdò.
O nà-édowe gbùrùgburù ya ọcha.

Ezi onye òbòdò—

O zùrù ire, kwusị yā ìkù àsiri.
O gbòchiri akā, nòchie ya iwē òke mmādù;
Ya nà ukwù, kà ọ nà-àga etu a chọrò.

Ezi onye òbòdò—

O too, ọ chọwa ùdo òbòdò,
Were àkù ya chọọ ọgànihu òbòdò.
Ahà ya gà-àbụ ahā èbùbè.

Ezi onye òbòdò—

O nà-èhulata isì nye ìwu òbòdò,
Na-echèta, ùdo dī, ọ wèta ọdī mmā,
Mànà ọkpọ àghara, ntumùrì adìghì.

Ezi onye òbòdò—

O fùwe, òbòdò àchọwa yā;
O nwụwa, òbòdò àna-àkwa.
'Ezigbò' bụ ahà a nà-ètu yā.

Joseph Chukwu Maduekwe

Obodo Anyị

Òbòdò anyị nwèrè ùba òke ukwuù.
Chukwu nyèrè ya ùba dī ichè ichè.

Mà ñkè a nà-èweta n'àlà,
Mà ñkè a nà-àghota n'ugbō.

Òbòdo ānyị nwèrè ùba ñkè ukwuù.
Mànà à nà-àhukwa egbē anya
Tupu è kwuo nà nwaānyị erighị ya?
Àkù nnà m nọ n'òbà, ò bù àkù?

A nà-èle ugu nwaānyị nà mbe.
Ndi gāra ahia lotachaa
Mànà ñne gī alotàbèghị
Ì gaghị èkwe nà ahia ālaala.

Ọ bù ezi okwū: anya di m̀kpà nà-àsọ ibè ya.
Mànà chètakwa,
Ihe nwa ọkukọ mèrèrè n'ọkochị
Na-apụtakarị n'udu mmiri.

R. M. Ekechukwu

SECTION V. *Elegies*

Akwa Àriri

Ọ bù ginị kà a nà-àkwara akwā?
Nwa nnè m, ihe ukwu mèrè ùbòchị ahia
Chi ewèrela èhìhìè jie
Anyà m àhula ntị m
Ahula m eyi èhìhìè.

Mmiri erughị èrù ezòla
Ọkukọ onye ùwà anāghị àlota,
Osisì ukwu dàruo àlà
Nwaānyị àrja yā elū
Ihe jū àkpà àmachie yā ọnu.

Ònye nwùrù?

Ì maghì dikē òmè ìkè o kwùrù,

Dikē anāghì àmụ mmà n'ihu . . .

Dikē egwù atụ?

Àhụ dí ìkpà, àhụ ogologo imi ya.

Ì maghì enyì òhà dùm

Dikē nā-anaghì èkwu ibè ya n'azụ

Òme ìgbè ihe siri ike?

Ihe tǎgburu nkítà siri ike

Ònyemàechi nwa Òlebàrà ànwụọla.

Ihe oma anāghì èkwe jide yā n'aka.

Ò bụkwà e buru ozu onye ọzọ

Ò dị kà è bù osisi kpōrọ nkụ?

Ònyemàechi, Chi gī mà ihe mēre gī

Anyā mmiri èjula ndị enyì gī anyā

Gīnī mērè ì naghì ànụ olu ānyị?

Ò bụ ebe ahụ kà mmā?

Mèziere ānyị uzọ anyị nà-àbija

Ò buru nà ì nọrọ ebe dī mma,

Ajọ ọnwụ agāghì atụ ānyị.

Gīnī kà Nwaēke nà Èmerue, nnā ānyị

Nọ ebe ahụ ème ha jiri kwe

Kà ọnwụ gbuo gī nà nwatà?

Ò bụ n'ura kà ha dī?

Kà hà nà-àchụ ọke

Ebe ulọ ha nà-ère ọkụ?

Nnàmđi gaa jùọ chi gī ajùjụ.

Nnamdi C. Olebara

Òdogwu Kàbral, Nòdụ Mmā

Ojì dāa n'àlà
Umù ntàkiri ètee yā elū. *climbed*
Osisì wugharichaa akwukwọ
Mà ifurù, wasachaa àbà,
E mechakwaa, ya àkpọọ! *drives up*

Ufufè bja, ya àkwatuo yā.
Mkpu nà àkikà gá-ènwe yā.
Ndụ bụ osisi
Ihe bụ ndụ bụ onwụ.
Onye nwụọ taà, ọ gaghị ànwukwa echí!

Kàbral ànwuọla, ọ bụ ezi okwū,
Ihi àlà nnà ya kwafurù ya.
Àlà Afríkà àhụsiela anyā,
Ọbàrààbja ká onye nwē àlà
E mēsiela ānyị ike!

Agwọ lōro ibè ya
Àhụ anāghị àdị yā mmā.
Òleē kwa nụ ebe onye gbūru gị nò ùgbu à?
Gwa ānyị, ndị Pọtūgal.
Mmụọ Kàbral àchufuola yā.

Obi dī ānyị ùtọ
Nà ihe bēre 'pji' ànwuọla.
Ihe ahụ ị jiri ndụ gị tuọ àjà
Ike kwe, gá-àbụ ñkè gi.
N'ogē na-etēghị aka.

Amīkà Kàbral, nòdụ mmā o . . . !
Ebēla akwa n'àlà mmụọ.

I dị ndụ, mà taà.
Òbìràrà nà ìkè ànyị sị yá bìàgbuo ànyị,
Ya lawa, mkpukpu tokwee yā n'azu.

R. M. Ekechukwu

NKỌWA ÌGBÒ

SECTION I

Poems on Nature and Phenomena

EGWÜRÜGWÙ P. 1

Egwürügwù: The rainbow
Olā èdò: Gold, metaphorically used here to refer to the golden colour of the rainbow.

CHI P. 1-2

Chi: The Creator; God
Àjà: Sacrifice
Arùsì: Idols
Ònù: Rejoicing; happiness
Ọsọ: A sign of regret, as opposed to 'embrace'
Ma . . . ihe ká ọny ọgụ gà-èkwe yā n'aka . . . numberless
folks will shake his hands
Ichū àjà n'ogologo It refers to the sacrifices usually performed on roads and pathways.
ùzò: